

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT 1995

VIBY LOKALHISTORISKE FORENING

Årsskrift 1995

udgivet af
Viby lokalhistoriske
Forening

Eget forlag, Viby J, 1995

**Årsskrift for Viby lokalhistoriske Forening.
6. årgang.**

Udgivet af Viby lokalhistoriske Forening
1995

Redaktion:

Bente Klercke Rasmussen.

Tove Glud Rasmussen.

Bent Keblovszki

Harry Bjømbak.

Redaktionens adresse:

Viby Bibliotek, Skanderborgvej 170,
8260 Viby J.

Sats og tryk:

HB Grafisk Produktion,

Hasseltoften 62, 8361 Hasselager.

Tlf. 86 28 13 21

Oplag: 550

ISSN: 0905-801X.

Løssalgpris: 45 kr.

Artiklerne kan frit kopieres med angivelse af kilde.

Forsiden:

H.J. Lystagers fabrik efter schalburgtagen
den 2. oktober 1944.

ret 1995 er mindernes år. 75-året for genforeningen, 50-året for befrielsen og 25-året for kommunesammenlægningen. Mens 75-året for genforeningen ikke er aktuel at markere for Vibys vedkommende, markerer vi i årsskriftet for 1995 både 50-året for befrielsen og 25-året for kommunesammenlægningen. Vi har medtaget hele tre artikler med besættelsen og befrielsen som emne, nemlig set med barnets, den unges og den voksnes øjne, og det fremgår tydeligt, at Viby fik sin del at mærke under besættelsen. Kommunesammenlægningen har givet anledning til at medtage en artikel af Jens Juul om Viby kommunes historie, og som en forlængelse heraf er medtaget et referat fra det sidste sognerådsmøde.

Viby har endnu et jubilæum at fejre, nemlig Viby-Centrets 25 år. Som optakt hertil er der en erindringsartikel om handelslivet på Kongevej, og i selve artiklen om Viby-Centret er også omtalt planerne, der gik forud. To endog meget ældre Vibyborgere, den 92 årige Christian Jensen og den 90 årige Søren Loft har bidraget med erindringer. Christian Jensen fortæller kort om "Landsbyen, der forsvandt", hvori der også er ikke særlig hyggelige minder fra besættelsen, og artiklen om gårdejer Søren Loft, St. Ravnsbjerg, bygger på et interview fra 1992. Søren Lofts Viby baggrund går ikke mindre end fem generationer tilbage.

Ved udvælgelsen af stoffet har vi også i år søgt geografisk at dække så stor en del af Viby som muligt, og efter de obligatoriske beretninger fra forening og samling har vi medtaget en oversigt over de artikler, der har været bragt i de første fem årsskrifter.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Erik Hall

Besættelsestidens Viby..... Side 7

Bjarne Merlit

En husvagts erindringer..... Side 14

Richard Høeg

Alex og Richard - harmonikavirtuoser Side 17

Henning Poulsen

Handelsliv på Kongevej Side 24

Tove Glud Rasmussen

Viby-Centret 25 år Side 29

Christian Jensen

Landsbyen, der forsvandt..... Side 33

Jens Juul/Tove Glud Rasmussen

Viby Kommune Side 37

Artikel fra Viby Ugeavis

Det sidste sognerådsmøde Side 43

Lillian Enemærke/Per Yde Rasmussen

Loft, en gammel Vibyslægt Side 45

Tove Glud Rasmussen:

Beretning fra Viby lokalhistoriske Forening 1994/95 Side 52

Ejlif Salomonsen:

Viby lokalhistoriske Samling 1993..... Side 55

Familien Halls hus og Hvolby og Halls møbelfabrik på Enghavevej 18, fotograferet i 1955. I Erik Halls barndom lå virksomheden i Viby bag cykelhandler Bjerregaards forretning, Kongevej 3. På grund af brand i 1947 blev virksomheden flyttet til Enghavevej.

Foto i privateje.

Besættelsestidens Viby

Barndomserindringer fortalt af Erik Hall, født 1936 på Enghavevej 18 i Terp.

Min far kørte på arbejde hver dag, og min mor var selvfølgelig hjemmegående husmor. Min bror, Ole Hall, blev født den 29. januar 1942. I den anledning var der blevet fyret godt op i den ene af vores to stuer. Termometeret stod på minus 31 grader, og soveværelset må have været for koldt. Mens fødslen fandt sted, overværede jeg bistået på behørig vis af jordemoderen og doktor Andreasen, var jeg ovenpå hos mine bedsteforældre.

Det var en rigtig isvinter. Mælken i flaskerne på trappen frøs, og aluminiumskapslerne blev løfter et stykke i vejret. I februar sprængtes et vandrør lige uden for køkkenvinduet, og min far måtte have hjælp fra naboerne for at få det øverste jordlag tøet op, så han kunne grave ned til vandrøret.

Vi var begunstige med brændsel, fordi der var en hel del affaldstræ fra snedkeriet, men alligevel skulle der spares. Huset blev varmet op af en stor hjørnekamin. Oppe på første sal havde mine bedsteforældre deres egen lille kakkelovn, der altid var rødgløende.

I køkkenet havde vi gas, men også et komfur, der tjente et dobbelt formål om vinteren. Så blev der varmt i køkkenet, og min mor lavede mad på komfuret og kunne på denne måde spare på gassen. Vi fik vores ration af koks og briketter fra brændselshandler Laurits Jensen, men det må have været små rationer, for de måtte jævnligt forøges med et læs tørv, som min mor altid jamrede over. De osede og gav ikke megen varme fra sig.

De fem forbandede år var ikke særligt forbandede for os børn. Hverdagens problemer var først og fremmest de voksnes problemer. Selvfølgelig har vi manglet mange ting, men jeg mindes ikke, at vi nogensinde har manglet noget væsentligt. Rationeringsmærkerne blev hentet regelmæssigt i sangsalen på Viby Skole, og når de slap op, må der have været andre udveje.

Mælkemand Leo Brandt fra Hørret Mejeri kørte sin runde hver dag med hest og vogn. han dækkede familiens behov for smør og mælk. Det var blevet ham forbudt at sælge fløde, men hvis han fik et diskret vink, gjorde han det alligevel.

Jeg husker fodtøjet som det største problem. Der blev forsålet i en uendelighed, gummi-

støvler var ikke til at opdrive, og når man endelig fik et par nye sko eller skistøvler, skulle de helst være adskillige numre for store, så de var til at vokse i.

Min far fik en cotton-coat, der var lavet af to lagner, som derefter blev farvet og imprægneret. Min mor syede om og stoppede og lappede igen og igen.

Vi har sikkert også nydt godt af mine bedste-forældres rationeringsmærker. De var begge utroligt nøjsomme og kunne slet ikke bruge deres kvote op.

Besættelsestiden betød ikke alverden for det almindelige selskabelige liv. Familierne kom sammen til fødselsdage. Der blev spillet kort og festet. Der var spærretid og mørkelægning, men børn på min alder kunne ikke huske, at det havde været anderledes.

Jeg havde en svag erindring om førkrigstidens bananer, der kom til stå for mig som noget eksotisk og eventyrligt. Som tiden gik, blev bananer mere og mere velsmagende - i hukommelsen, men da jeg efter krigen smagte den første banan, var det selvfølgelig en skuffelse. Virkeligheden kunne ikke stå mål med erindringen.

De hårde vintre i 40'erne var et eldorado for vintersport. Det blev nu mest til kælkning, som kunne dyrkes på alle bakker, fordi der ingen biler var. De foretrukne kælkesteder var Solbakkevej, hvor vi susede ud på Skanderborgvej, eller den stejle bakke, der førte fra Bjørnbaksvej ned på Viby Stadion. Her samledes vi om aftenen i store flokke.

Vores genboer, familien Clemens, havde 10 børn og som følge heraf en umådelig lang kælk. Jeg gik i klasse med Ove og fik derfor af og til lov at køre med på den store familiekælk, som ingen andre kunne hamle op med i fart.

Jeg havde også ski og skøjter, men det blev aldrig til noget, mest på grund af manglen på det rigtige fodtøj. Krigstidens vintersport blev dyrket på kælken.

Grænserne

Ude i Europa blev der kæmpet om grænserne, men i Viby lå de fast. For børnene blev de yderligere tydeliggjort af krigen, og det var meget sjældent, at de blev overskredet. Vi havde en klar fornemmelse af, hvor grænserne gik, selvom de ikke på nogen måde var markeret med skilte eller grænsepæle.

En tur til Århus var sjældent, og jeg fik ikke noget kendskab til den store by før efter 1945. Grænsen mod øst var Kongsvang. Her kom jeg jævnligt for at besøge mit andet hold bedsteforældre, min morfar og mormor, som boede i Gormsgade. Mod syd vovede mine kammerater og jeg os sjældent længere end til Bækvej eller FDB. Her gik grænsen mellem Holme og Viby. De indfødte fra Lundshøj var os ikke venligtsindede - og omvendt. Vi havde ofte gadekampe med dem for at markere territorierne.

Våbnene var lange hasselkæppe, bue og pil og i sjældne tilfælde en luftbøsse, der kunne skyde med kartoffelstykker. Det havde ikke noget at gøre med den aktuelle krig. Vi kæm-

pede på den måde, drenge har kæmpet på siden Kong Skjolds tid.

Jeg kom selvfølgelig ofte til Viby, regelmæssigt til skolen, men også til min fars snedkerværksted i baggården ved cykelhandler Bjerregaard på Kongevej for at læse i de gamle ugeblade, der blev brugt til at pakke møbler ind i. Sammen med min mor besøgte jeg dagligt de mange forretninger, der lå som perler på en snor. Bager, købmand, slagter, fiskehandler, tobaksforretning, gartner, frisør, herreekvipering, kiosk og mange andre. Der var ingen grund til at tage til Århus, Viby havde specialforretninger i alle brancher.

Alene kunne jeg vove mig til Horsensvej for at lege med min fætter Ib, og sammen med hans kammerater kunne legen i sjældne tilfælde foregå i Høskoven, men aldrig længere væk. Åen dannede her en naturlig grænse mod nord.

Jeg havde en klassekammerat, der boede på Viby Mark, lige før man kommer til Hasselager. Der har jeg været til børnefødselsdag, men det var meget langt væk, og jeg var glad, da jeg var velbeholden hjemme igen.

Det meste foregik i Terp. Enghavevej, Hørvej, Kløvervej, Bækvej, Brinken, Vinkelvej og Terpevej udgjorde mit private territorium. Toftagervej og Balagervej blev passeret på vej til bussen, men det var grænseområder. Børnene derfra gik i Rosenvang Skole, og dem havde vi ikke noget at gøre med.

Tyskerne så vi ikke meget til, men jernbanen trak sin grænse mellem Terp og Viby, og her

gik der en vagtpost over tunnellen, der forbandt Terpvej med Kirkevej. Det var min skolevej. De tyske vagtposter vinkede til os, men vi nærmede os aldrig. Vi vidste jo godt, hvem de var, og hvorfor de var her. De virkede skræmmende i deres grå uniformer, stålhjelme og karabiner. Mod slutningen af krigen kom jernbanen til at spille en større rolle,

Hjemme blev der altid hørt radio om aftenen. Først og fremmest Pressens Radioavis, men senere på aftenen blev der drejet og drejet på det store, flotte Telefonen-apparat. BBC's udsendelser blev fanget, og musik og mærkelige meddelelser kom til os fra alle egne af Europa. Alle kunne fløjte med på "Lilli Marleen".

Min far havde meldt sig til det frivillige brandkorps. Når der var luftalarm, skulle han møde på Viby Skole og rykke ud, hvis det var nødvendigt.

Jeg har stadig lyden i hovedet fra nattens sirener, der lød hyppigere og hyppigere, efterhånden som krigen skred frem. Jeg vågnede som regel, når han stod op og tog brandhjelm og øksen, der lå oven på klædeskabet. En lygte blev gjort fast på brystet, og så gik det på cykel ned ad Terpvej, hvor den tyske vagtpost holdt ham an og undersøgte hans legitimation, inden han fik lov til at køre videre.

Der skete ham aldrig noget, og min bror og jeg sov, når han vendte tilbage, men min mor fik ikke lukket et øje, før han var sikkert tilbage på Enghavevej 18.

Min far fortsatte i det frivillige brandkorps et

stykke tid efter krigen, og han var selv med til at slukke den brand, der ødelagde halvdelen af Hvolby & Hall's møbelfabrik.

Det meste af tiden blev tilbragt i Viby. Besøgene i Århus blev sjældnere og sjældnere, efterhånden som vi nærmede os 1945. Vi havde ingen forbindelse med familien i København, som vi ellers havde haft megen kontakt med før krigen. De voksne må have haft en stærk fornemmelse af isolation. For børnene spillede det ingen rolle. Det nære i tilværelsen er det vigtigste af alt.

En sjælden gang blev der arrangeret som-

mertur. Så tog vi Oddertoget og kørte til Hou, spiste den medbragte mad, badede og legede. Det var en stor oplevelse, fordi det i sig selv var en begivenhed at komme uden for Viby.

Skolen

Skoleåret dengang gik fra april til april, og jeg begyndte at gå i skole i 1943. Viby Skole var den nærmeste. Her havde min far også gået i skole. Da jeg begyndte i 1. klasse, var Viby Skole en syvklaset skole. Nogle år senere kom der mellem- og realoverbygning til.

Men i 1943 skulle der - tror jeg nok - for

Våben- og ammunitionsdepot på Enghavegaard.

første gang være to I. klasser. Jeg kom i I. a og fik frøken Clausen til klasselærerinde. Hun var nyansat og virkede meget ung sammenlignet med de fleste andre af lærerstaben. Hun blev senere gift Højte, og jeg havde det held at beholde hende som klasselærer, til jeg tog realeksamen i 1953.

Skolen var ikke større, end at vi kendte alle lærerne, som var kendte ansigter i Viby. I hvert fald de af dem, der boede i Viby, og det var langt de fleste.

Kjærsgaard gik lange ture med sin sølvbeslåede stok og kikkede på de arealer, han senere som medlem af sognerådet skulle være med til at udstykke. Carlsen og Richard Rasmussen gjorde en stor indsats for at få en ungdomsskole på benene, og Kaj Pedersen blev snart berømt i Viby Idræts Forening for sine håndboldtalenter.

Viby Skole i 1943 bestod af "Den røde skole", "Den hvide skole" og en gymnastiksal med sløjdsal på første sal. Overlærer Andreasen havde sin egen pompøse tjenestebolig. Pedellen boede i kælderen under den hvide skolebygning fra 1905. Først da et medlem af skolekommisionen fik stillingen som pedel, fik man taget sig sammen til at bygge en anstændig pedelbolig.

Frikvartererne blev selvfølgelig tilbragt i skolegården, der var stor og rummelig. Der var en lang række toiletter, to stinkende pissoirer og tre læskure med tegltag. Når klokken ringede til time, skulle vi stille op klassevis. De arme syndere, der ikke kunne holde ræk-

ken eller på anden måde viste uefterrettelig adfærd, blev sat hen under klokken, hvor gårdvagten gav dem et par på hovedet, når de øvrige børn var blevet sendt ind.

Sådan var Viby Skole i 1943, da krigslykken begyndte at vende. Tyskerne havde lidt nederlag ved Stalingrad, modstandskampen i Danmark blev intensiveret og konfrontationerne blev grovere og grovere. Vi hørte nu jævnligt om skyderi og bombesprængninger i Århus.

Tyskerne havde beslået Rosenvang Skole, og Viby Skole skulle pludselig huse mere end det dobbelte antal elever, den var beregnet til. Der blev lavet nødplaner. En stor del af min skoletid i de to første klasser foregik om eftermiddagen. I vinteren 1943/44 var det så koldt, at vi fik kuldeferie i flere uger.

Nu hørte jeg for første gang om tyskerpiger, stikkere og stikkerlikvideringer. Mine forældre snakkede om en familie på Bernstorffsvej, hvis søn var taget til østfronten som frivillig. Vi begyndte at lege sabotører og var tættere på sabotagen, end vi egentlig forestillede os.

Krigen

Som krigen skred frem, blev det mere og mere almindeligt, at der blev luftalarm. Rundt omkring i parkerne, på parkeringspladserne, ja, ved vejkanterne lå de mange bunkers, hvor folk skulle søge tilflugt. Der var én på hjørnet af Horsensvej og Fredensvej som vi legede i. Den illuderede som engelsk u-båd, og fra den har jeg været med til at sænke mange tyske slag-skibe, som vi udmærket kendte navnene på.

Glade vibyborgere modtager englænderne på Viby torv maj 1945.

Foto: Viby lokalhistoriske Samling.

Men der var også beskyttelsesrum i privatboligerne, navnlig dem, der lå på udsatte steder, som f.eks. Enghavevej, hvor der ikke var langt til jernbanen.

I mit hjem havde vi beskyttelsesrum i kælderen, hvor et rum var blevet nødtørftigt indrettet til formålet. Kældervinduet var blevet blændet af med mursten, og et par stole var blevet flyttet ned i rummet.

I krigens sidste fase var vi nogle gange nødt til at opholde os her, når der var luftalarm. For det meste om natten. Min mor, min bror og

jeg og min bedstemor. Men ikke min bedstefar. Som den stædige rad han var, nægtede han konsekvent at gå i beskyttelsesrum. Han blev i lejligheden på første sal og tog sig en frisk skrå, mens flyvemaskinerne fløj hen over hovedet på os.

Min bedstefar var lidt af et paradoks. Religion betød ikke noget for ham, men han var alligevel ulønnet kirkeværg i en menneskealder - og nu var han blevet så gammel, at krigens heller ikke betød noget. Hvis døden kom, så kom den. Han troede på sin skæbne.

En eftermiddag blev der ringet på døren. Min mor lukkede op, men jeg var lige i hælene på hende. En ung mand i cotton-coat sagde, at vi skulle lukke alle vinduer op. Så løb han ud til sin cykel og hastede videre til det næste hus.

Et kvarters tid efter lød der et mægtigt brag nede fra jernbanen, som var blevet sprængt i luften. Det var det tætteste, sabotagen kom på mit barndomshjem.

I krigens allersidste dage - og de første af fredens - blev vi børn klar over, hvem der var Vibys modstandsfolk, og hvem der var værne-magere. Vi kendte dem, der dukkede op med armbind og maskinpistoler, og vi kendte også dem, der blev kørt væk på lastbiler med hænderne på nakken.

Den sidste skudepisode

Om aftenen den 4. maj 1945 spillede jeg fodbold på Bækvej sammen med de andre drenge. Det var et dejligt forårsvejr, og der var rigtig gang i spillet. Ingen af os ejede gummisko, så vi var tvunget til at spille i almindelige sko eller - som de fleste af os gjorde - i træsko.

Pludselig mærkede jeg en stærk smerte i baghovedet. Jeg var blevet ramt af et skud, ikke af bolden, men af en løbsk træsko med jernbeslag.

Blodet fossede ud, og jeg løb vrælende hjem. Her fik jeg viklet noget om hovedet, og min far satte mig foran på sin cykel og kørte mig i fuld fart ned til doktor Andreasen. Der var jo ikke noget, der hed lægevagt eller nat-

læge. Familielægen måtte stå til rådighed døgnet rundt.

Doktor Andreasen havde konsultation i sin villa, der lå lige over for Lystager, hvor Ormslevvej munder ud i Skanderborgvej. Vi måtte sidde et øjeblik i venteværelset. Døren stod åben ind til dagligstuen, hvor der var tændt for radioen. Med et blev udsendelsen afbrudt, og det historiske budskab kunne høres i venteværelset: "Her er BBC-London: Det meddeles, at de tyske tropper i ...". Klokkeren var 20.30. De tyske tropper og jeg havde kapituleret næsten samtidigt.

Da min far lidt efter kørte mig hjem til Enghavevej, havde jeg fået en klemme i såret og besked på at blive i sengen de nærmeste dage på grund af en mindre hjernerystelse. Det betød desværre, at jeg ikke oplevede de efterfølgende dages eufori, den fælles glæde og begejstring. Jeg gik også glip af englændernes triumftog gennem Viby, hvor børn og voksne stod langs Kongevej, jublende og viftende med danske og engelske flag.

Det varede længe, inden det danske samfund var normaliseret, men jeg var snart på benene igen og kunne genoptage min skolegang. Nogen tid senere var jeg igen hos doktor Andreasen, der fjernede forbindingen og sårklemmen. Jeg fik ingen mén af krigen, men slap dog aldrig af med arret i baghovedet. Det har jeg den dag i dag til minde om skudepisoden den 4. maj 1945.

En husvagts erindringer

Artiklens forfatter, Bjarne Merlit, var husvagt under krigen og fortæller her om sine oplevelser.

Under besættelsestiden 1940-45 kom der en forordning om, at der i hver ejendom skulle indrettes beskyttelsesrum, og at der skulle være en uddannet husvagt til at vejlede og hjælpe ejendommens beboere under luftalarm. Denne bestemmelse var også gældende for villaejere.

Vi boede i en villa i Fredensvang, og min far fik derfor brev med ordre om at møde selv eller ved stedfortræder og deltage i et instruktionskursus på Rosenvangskolen. Min far sendte mig.

Kurset foregik i gymnastiksalen. Alle de fremmødte var granvoksne husejere. Jeg var en lang mager handelslærling, der genert følte, at det vist var en stor misforståelse at sende mig på husvagtskursus blandt disse stoute familiefædre.

Vi fik først et interessant foredrag om, hvordan man indretter et beskyttelsesrum, f.eks. i en kælder. Vinduerne skulle tilskoddes med en solid træplade, og derefter skulle der ud-

vendigt dækkes med en trækasse med sand eller med sandsække. Der er sikkert også blevet fortalt om nødforsyning af madvarer og vand samt om nødbelysning, men det erindrings jeg ikke nærmere om. Derimod husker jeg tydeligt instruktionen i førstehjælp. Nu forstod jeg, hvorfor det skulle foregå i gymnastiksalen.

Halvdelen af de fremmødte blev beordret ned på maven på gulvet og med hænderne foldet foran ansigtet. Disse personer skulle forestille et bevidstløst offer. Den anden halvdel af holdet skulle forestille hjælpere og blev beordret på knæ ved den liggendes hovede og skulle nu skiftevis lægge hænderne på ofrets skulderblade og trykke luften ud af ofret under tælling 1-2-3-4, og derpå skulle hjælperen fatte ofrets albuer og løfte ofrets arme ca. 20 cm fra gulvet under tælling ligeledes 1-2-3-4. Og således fremdeles 1-2-3-4 skifte, 1-2-3-4 skifte, osv. Derefter byttede offer og hjælper plads, så alle fik lært noget om kunstigt åndedræt efter "Holger Nielsen metoden". Senere har man jo indført den avancerede "Mund til mund-metode samt Natostilling".

Men en husvagt skulle også kunne bære en tilskadekommen ud fra et brændende eller sammenstyrtende hus. Opstilling igen på 2

geledder. Husvagten tager med venstre hånd under ofrets venstre knæ og med højre hånd om ofrets venstre håndled, bøjer ned i knæene og vipper elegant ofret op på sin venstre skulder, retter sig op og går ud af bygningen. Keine Hekserei nur Behendigkeit. Øvelsen kaldes også for et brandmandstæg.

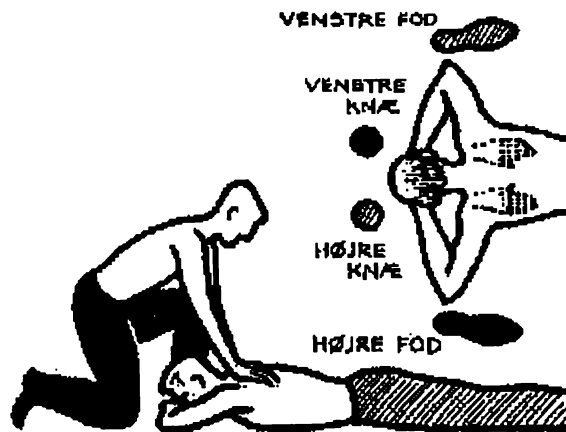
Nu var der bare det uheldige for mit vedkommende, at den af instruktøren mig tildelte makker var en midaldrende undersætsig mand, næsten lige så tyk og bred, som han var høj, og nok i vægtklasse 90 kg. Selv var jeg 188 cm høj og ranglet og radmager. Jeg kunne sagtens folde mig ned over hans skulder, så han behøvede næsten ikke at røre sig, da han skulle løfte mig. Men hvilken ynke og flovhed, da jeg skulle forsøge at vælte denne kødklump over min magre venstre skulder. Bevares, manden var da samarbejdsvillig og forsøgte med et par rejehop, hvorefter vi begge opgav. Hvis det havde været alvor, ja så var begge omkommet.

Hjemme blev der så lavet beskyttelsesrum efter de givne forskrifter. Der blev sat en træplade for vinduet i brændselskælderen og nogle gamle sække blev fyldt med jord og lagt som beskyttelse op ad træpladen. Med tiden svandt indholdet i sækkene en del, og da vind og vejr mørnede sækkene, så var det bedst ikke at røre mere ved den installation. Vi fandt også ret hurtigt ud af, at det nok ikke var tilrådeligt at risikere at blive indespærret i kælderen, så vi blev oppe i huset under luftalarm.

Da englænderne bombede Århus Oliefabriks

anlæg i sydhavnen, kunne jeg fra villaens 1. sal se brandskæret mod nattehimmelen. Det så voldsomt ud, men med den afstand følte man jo ikke nogen overhængende fare. Værre var det, da englænderne havde et par bomber i overskud og ville droppe dem på jernbaneoverskæringen i Kongsvang. Desværre ramte man ved siden af, hvilket kostede menneskeliv og villaer, men her havde et beskyttelsesrum som vort næppe været nogen redning.

Jeg fik senere lejlighed til at stifte bekendtskab med et par andre typer på beskyttelsesrum. I Frederikshavn bombede englænderne en nat havnen og sænkede nogle tyske trawlere. Jernsplinter fløj langt bort fra nedslagsstederne og ramte også det primitive beskyttelsesrum, hvor min familie og jeg var søgt hen. Det var et udhus, der var tækket med et

H.N. Metoden.

tykt lag græstørv. Ejeren meddelte næste morgen, at han havde fundet et par mindre bombesplinter, der havde boret sig ned i tagdækningen.

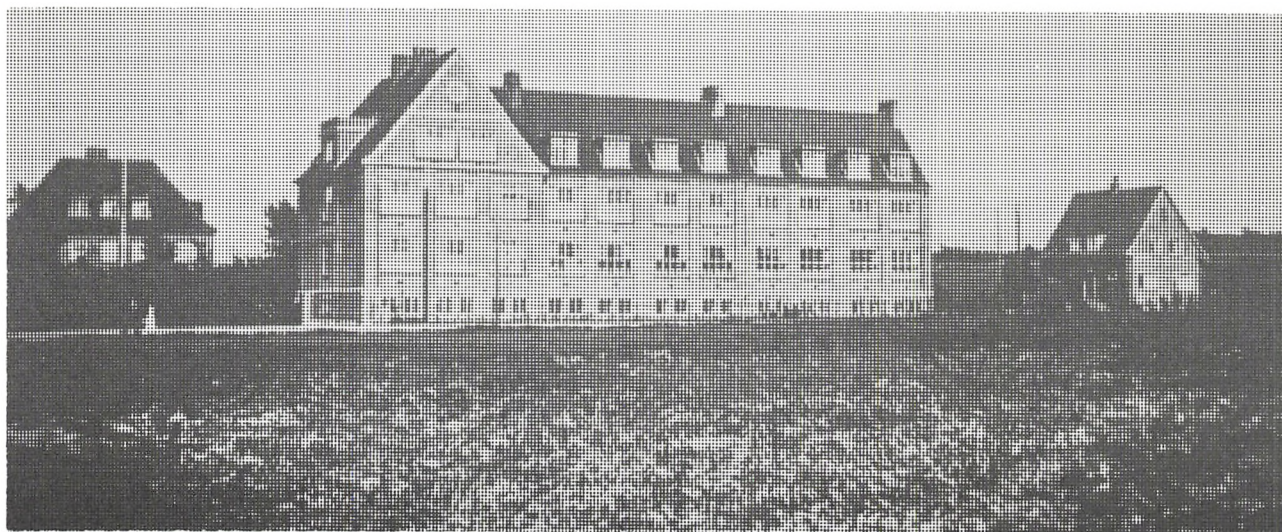
Under bombningen af universitetet og under 4. juli katastrofen, begge i 1944, befandt jeg mig i en ejendom i Immervad i Århus. Den 4. juli eksploderede en ammunitionslægter, der lå i havnen, og antændte derved også nogle togvogne med ammunition. Eksplosionen var og føltes fantastisk stor. Ejendommen rystede fra kælder til kvist, og glasstumper regnede fra facadevinduerne ned over gaden. I den betonglagte gård faldt to granater, der pløjede sig gennem cementen, heldigvis uden at eksplodere.

Intet firmapersonale og ingen lejere gik i kælders beskyttelsesrum under den blæste

luftalarm. Beskyttelsesrummet lå nemlig dybere end åens vandstands niveau og havde ingen nødudgang. Der var en brønd i beskyttelseskælderen, og i brønden en grundvandspumpe, der skulle sørge for, at kælderen var tør. Når pumpen gik i stykker eller ved strømafbrydelse, ja så fyldtes kælderen med vand i ca. 1 meters højde, hvilket skete et par gange i den tid, hvor jeg var i lære i firmaet, der ejede ejendommen.

Hvem der havde æren af at være husvagt? Det havde et bybud, der i en periode boede gratis i et kvistværelse. Efter den tid "glemte" man tilsyneladende at have en husvagt.

Som man vil kunne forstå, så var husvagter og beskyttelsesrum og læren om førstehjælp i en katastrofesituation ikke altid, hvad de gav sig ud for.

Rosenvangskolen 1939, hvor instruktionskurset foregik.

Foto: Viby lokalhistoriske Samling.

Alex og Richard - harmonikavirtuoser

Richard Høeg blev født 1901 ifyrpasserboligen på Sletterhage fyr. Hans far var lige gået i land fra fyrinspektionsskibet C. F. Grove, hvor han var styrmand.

I 1912 flyttede familien til Hyllekrog - en ø syd for Lolland - hvor hans far var blevet udnævnt til fyrmester. Selv kom han i gartnerlære på Lungholm Slotsgartneri.

Familiens bedste tid på Hyllekrog var efterår og vinter. Da var der den gode jagt og de dejlige, lange vinteraftener, hvor de sad omkring bordet, og deres mor lærte dem at strikke deres eget undertøj, mens der blev læst højt af de gode, gamle romaner. Radio fandtes jo ikke dengang, så de dannede selv et lille orkester. Hans søstre lærte sig selv lidt klaver og hans bror, Jens Alfred, spillede violin.

I begyndelsen klarede han sig med pilefløjter, men senere fik han en harmonika, og så gik det bedre. Hans far gik op og ned ad gulvet og slog takt med sin lange pibe.

I 1923 havde han sin første solistoptræden på Jernbanehotellet i Kalundborg. Senere spillede han også sammen med sin bror og en søster.

Alex Rasmussen traf de i Frederikshavn, hvor han var byens bedste harmonikaspiller. Sammen dannede de duoen "Alex og Richard", og fra 1925 var de på turneer rundt i Danmark, mange gange sammen med Holger Fællessanger.

Af hans erindringer, som jeg har modtaget af hans søn, Anders Høeg, har jeg valgt afsnittene fra besættelsestiden og Dansgade i Kongsvang. Richard Høeg døde i Fredericia i 1979.

BENT KEBLOVSZKI

Efter Dagny og jeg var blevet gift i 1933, blev jeg lidt bange for, at Dagny skulle komme til at kede sig for meget, når jeg var på farten, og derfor købte jeg en cigarforretning i Vestergade 44 i Århus. Der var en lille lejlighed til, som ellers var god nok, og vi havde den til 1935, da min ældste søn, Jens Frederik kom til verden. Så havde Dagny jo ikke mere tid til at passe forretningen, og så fik vi en dejlig lejlighed i Strandparken 17. Det var den gang det mest moderne og nye i hele Århus, og vi havde en dejlig tid dér til 1940, da krigen kom.

Vi blev vækket om morgenen den 9. april, da Jens Frederik havde været en tur ude på altanen og kom ind og sagde "mange flyvemaskiner", han var kun fire år dengang og syntes, det var morsomt med alle de flyvemaskiner, der sværmede over Århus. Jeg åbnede for radioen og hørte, at tyskerne var ved at besætte Danmark.

Da Dagny og jeg havde samlet lidt penge sammen, tog vi den 9. april til Kongsvang og købte et hus, som vi havde set var til salg, det var Dansgade I og kostede 18.000 kr. Vi syntes, det passede os, og det var vores tanke, at det

kunne tyskerne i hvert fald ikke stjæle fra os, og det var vel også det bedste, vi nogensinde har givet penge ud til. Der var selvfølgelig ikke de gode forhold, som vi var vant til fra Strandparken, hvor vi havde nedstyrtningskakt og fryseskab, dejligt badeværelse osv. Alligevel var vi så glade for, at det var vores eget, at vi flyttede derud med det samme, mens vi ville leje Strandparken 17 ud, men trods gentagne annoncer og tilbud om, at eventuelle lejere kunne bo der for halv pris i det første halve år, var det umuligt at leje ud.

Richard Høeg sammen med hustruen Dagny og sønnen Anders.

Foto: Privateje.

Krigsårene var ikke morsomme at komme gennem. Først måtte vi sætte vores bil i garage, benzin kunne ikke købes, og dertil kom, at alle vore foreningsarrangementer, som vi havde fremover, blev aflyst. Tyskerne besatte jo den ene bygning efter den anden, og ingen vidste, hvordan det hele skulle gå. Dog blev det lidt efter lidt bedre, for bilerne fik påmonteret gasgeneratorer og selv rutebilerne kom så småt i gang igen. Togafgangene blev reduceret til to om dagen, og da tyskerne efterhånden havde fået dækket deres lokale behov, kunne vi så småt begynde at spille ude omkring, men vi måtte dog altid have vores cykler med i toget og så cykle fra den nærmeste station til spillestedet. Vi kunne aldrig regne med at få nogen anden befordring, og vi havde mange drøje cykelture med harmonikaen på bagagebæreren og kufferten med tøj foran på styret. Inden for en radius af 50 kilometer fra Århus kørte vi på den måde hjemmefra og tilbage igen efter spilletiden.

Alex og jeg spillede sammen i 31 år, og havde det godt sammen. Vi havde naturligvis mange pudsige oplevelser i så mange år. F.eks. skulle vi en aften spille i Otterup Forsamlingshus nord for Odense. Vi var lidt sent på vej om aftenen, og vi var jo ikke så kendte med byen, så da vi så mange mennesker på vej ind i en stor sal, skyndte vi os ind i salen og hen i en af de fjerneste hjørner, hvor vi kunne hænge vores store tæppe op over hjørnet og så pakke harmonikaerne ud, så vi kunne være klar, når formanden for foreningen kom og gav signal til at begynde koncerten. På tæppet stod der med store, gule

bogstaver ALEX OG RICHARD. Vi var helt klar til at gå i gang, da en behjertet mand kom ind bag tæppet og spurgte, om vi vidste, at dette var missionshuset? Vi kom noget slukørede ud af huset i en fart!

En sommerdag var vi begge med familie taget på udflugt til Juel Sø, hvor vi skulle tilbringe en dejlig dag med sejltur og medbragt mad. Jeg roede først en tur med Dagny og børnene, og for sjov skyld sprang jeg overbord (vi var jo i badetøj), og efter at have fået hovedet op over vandet, ville jeg råbe "puh ha, det er jo fersk vand", men idet jeg råbte puh..., røg mit gebis i vandet! Jeg dykkede så godt, jeg kunne, men da der var 15 meter til bunden, var det mig ikke muligt at nå dem. Det værste var, at vi samme aften skulle spille i Skødshoved på Mols. Heldigvis havde Alex et ekstra gebis, som jeg kunne tage i munden, så jeg ikke så helt tandløs ud. Selvfølgelig kunne jeg ikke tale med det i munden og heller ikke spise. De flinke arrangører havde bestilt smørrebrød til os på Skødstrup Hotel, men jeg har ofte spekuleret på, hvad de har tænkt, når jeg kun kunne svare med en hovedrysten, når nogen talte til mig.

En aften, vi skulle spille i en by 16 km fra Århus, cyklede vi jo også derud, men på tilbagevejen, da vi nåede ind til Århus, var der luftalarm, og vi blev stoppet uden for byen af vagtværnet. Vi stod og ventede et kvarters tid, hvor intet skete. Så kørte vi tilbage til Åbyhøj og derfra til Viby. Her var der også vagtværn, men nu var vi forberedte og kørte ad nogle andre gader, så vi på denne måde undgik at blive stoppet af

dem; vi hørte dem godt nok råbe efter os, men vi trådte bare ekstra til i pedalerne. Efter at være kommet hjem og havde hilst godmorgen på Dagny i soveværelset, gik jeg ud i køkkenet for at varme en kop kaffe, da der pludselig lød en hvinen i luften, som hurtigt blev højere; jeg nåede lige ind i soveværelset og fik sagt, at der faldt bomber, da braget kom. Selv om vi havde sort mørklægningsgardin for vinduet, slog glimtet igennem, og huset rystede, så der faldt kalk et par steder fra loftet. Bomben, viste det sig senere, var faldet 300 meter fra os, og tre huse i nærheden havde ikke flere tagsten på tagene, men ellers var der ikke sket noget, og ingen var kommet særligt til skade. Det var en engelsk flyver, der ikke vidste, hvor han var, men ville lettes for bombelasten - han havde kastet tre.

Efterhånden som tiden skred frem, blev det vanskeligt at få lokale, så vi måtte længere omkring. Det kunne vi ikke klare på cykel (det var også umuligt at få nye dæk og slanger), og vi fik derfor en aftale med en lastbilejer, der havde en bil med gasgenerator. Samtidig fik vi Winstrup Olesen (dengang Danmarks måske dygtigste saxofonist) og en komiker, Aage Laust, der også var fin fin, med, så vi var flere om lastbilen og kunne køre længere omkring. Forestillingen blev jo på den måde også bedre. Senere kom tryllekunstneren Poul Arland med, og vi havde mange fornøjelige timer sammen, f.eks. skulle Poul Arland slå et rått æg i en hat hver aften, og en aften havde Aage Laust til megen morskab for os og publikum givet ham et kogt æg. Poul Arland hævnedes sig ved at hælde en halv flaske

snavs i en karaffel, som Laust hver aften skulle drikke direkte af, når han forestillede en foredragsholder, som ikke kunne finde sit vandglas. Aage Laust fortrak dog ikke en mine; han så bare på og sagde, at han var blevet rigtig tørstig, og så drak han resten. Han blev ikke fuld, før han var færdig med sin optræden, men så stavrede han ud i køkkenet og drak lige så meget kaffe.

I begyndelsen af 1944 blev det næsten umuligt for os at spille. Tyske patruljer standsede os hver nat i lastbilen. En nat lige uden for Århus måtte vi tage alt, hvad vi havde, ud af bilen og stå og pakke det ud på landevejen. Selv vore harmonikaer skulle vi tage op af kufferterne. Oven på diskanten i Alex's kuffert fandt de en lille firkantet pakke indeholdende en spilledåse,

Alex og Richard med Holger Fællessanger.

Foto: Privateje.

som vi brugte i Poul Arlands show. Alex startede den, og så spillede den "Ach du lieber Augustin". Så gav tyskerne os lov til at fortsætte.

Et par dage efter blev vi stoppet i Løgten på en lidt voldsommere måde, idet der blev skudt et par skud gennem lastbilens sider, der jo kun var presenninger. Efter denne episode ville chaufføren ikke køre mere, så der var ikke andet at gøre, end at opløse samarbejdet og gå hver til sit. Efter den tid nøjedes vi med foreninger i nærheden, og på den måde kunne vi lige holde skindet på næsen, som man siger.

En dag fik vi tilsendt ti noder fra Polyphon og invitation til Alex's kone Mary og Dagny om at tage med, så de kunne deltage i en lille fest for os og samtidig overvære indspilningerne. Vi tog alle til København og havde det også rart sammen, efter at vi var færdige. Næste dag skulle Alex og jeg spille i Ringe på Fyn, hvorfor vi skiltes i København, da damerne jo skulle med Kalundborgfærgen til Århus. Da vi var færdige med at spille om natten i Ringe, tog vi til vort sædvanlige Hotel Hans Tausen i Odense. Stor var vores overraskelse, da vi ankom og fandt vore koner liggende i vore senge. De var noget chokerede, fordi deres færges var blevet mine-sprængt lidt uden for Kalundborg. Heldigvis var de ikke kommet noget til, der var heller ingen dræbte, men en del var let sårede af glas og lignende. Det lykkedes at sætte færgen på grund og få tudet efter hjælp, og bl.a en tysk lægter bragte mange tilbage til Kalundborg, hvorfra de, der ikke skulle forbindes, blev omdirigeret til Korsør, så de kunne komme med færgen til

Nyborg. Tanken om at skulle ud at sejle igen var ikke særlig tillokkende for Mary og Dagny, så da toget nåede Odense steg de af, og heldet var så, at vi havde fået værelser dér.

En anden ubehagelig tur havde Dagny også for min skyld...: Jeg havde altid en brun mappe med i toget, når vi var på farten. Foruden brev-papir, forretningsbreve og lignende havde jeg også nærmest for sjov nogle eksemplarer af Frit Danmark og andet forbudt materiale. Det morsomme forsvandt, da jeg en dag ved ankomsten til Århus opdagede, at mappen var stjålet. Jeg blev hed om ørerne ved tanken om de forbudte materialer og mine forretningspapirer, der gjorde det nemt at spore mig.

Der gik nogle dage (Alex og jeg var ude at spille), da en mand ringede til Dagny og sagde, at der på banelegemet var fundet en brun mappe tilhørende mig. Den lå nu i en blokpost og skulle afhentes omgående, da den ellers ville blive overgivet til politiet. Han fortalte hende, at hun skulle gå ud midt på Ringgadebroen. Her var en jernstige, der gik direkte ned til blokposten. Det må have været en frygtelig klatretur for Dagny ned af den høje, lodrette trappe. Tak Dagny!

Omkring samme tid indtraf en anden ubehagelig episode: Dagny havde storvask, og jeg var nede i vaskehuset ved hende, da der pludselig faldt en 5-6 skud ude fra Dansgade. Lige efter begyndte vores nabokone at skribe og råbe "Høeg, Høeg, der er skudt en mand næsten uden for jeres hus". Jeg løb ud på gaden og så en mand stå og vakle, medens blodet sivede ud

af en masse huller i hans tøj. Jeg hjalp ham ned at ligge på fortovet og sagde, at jeg ville gå ind og ringe efter en ambulance. Han så på mig og sagde: "De sataner"! Da Falck nåede frem få minutter senere, var han død.

Senere fik vi at vide, at manden var stikker og at han var blevet likvideret af en cyklist, som forsvandt op ad Skjoldsgade i en fart. Det var en frihedskæmper fra Randers.

Jeg spulede fortov og rendesten for blod og snakkede med de mange mennesker, der var kommet til. Der kom også et par tyske soldater, men de forsvandt hurtigt, da de så, hvad der var

sket. Kort efter kom Gestapo og begyndte at forhøre folk. Der blev sat vagtposter i Dansgade på Skjoldsgade og på Skanderborgvej, og alle der kom eller gik blev visiteret. Vi var efterhånden så utrygge ved det hele, at vi bestemte os for at tage ind og sove hos Alex og Mary i Strandparken. Lige som vi skulle afsted, kom der en tysk patrulje på 8 mand og standsede ud for Dansgade 1. 2 mand løb om til bagsiden af huset og 2 på hver side af huset og de sidste 4 kom stormende ind af fordøren og kommanderede mig til at række armene i vejret, mens den ene stod og pegede på mig med en maskinpi-

Englænderne kører gennem Kongsvang i maj måned 1945.

Foto: Viby lokalhistoriske Samling.

stol. De visiterede mig overalt, og da der intet var, begyndte de at undersøge hele huset. De fandt selvfølgelig intet, og så gik de ud og undersøgte vore cykler, der stod udenfor med sengetøj på bagagebærerne. Dér fandt de jo heller ikke noget, og så forsvandt de. Jeg fik min datter op på stangen, og så kørte vi forbi trælasthandelen, op ad stien og hen ad landevejen. Vi nåede op til det lange gule hus på højre side, da vagterne pludselig begyndte at skyde op ad Skanderborgvej, så kuglerne smattede hen over brostenene (Skanderborg-vej var brolagt dengang). Vi styrtede ind i en opgang, da vi havde set en mand falde på maven på den modsatte side af gaden. Så holdt skyderiet pludselig op. Jeg fik Ellen, min datter på 4 år, på stangen igen og kørte i fuld fart på fortovet til Harald Jensens Plads og videre til Strandparken. Det varede lidt, inden Dagny havde fået grædt af, for vi var meget oprevne efter den historie. Vi blev hos Mary og Alex et par dage, før vi dristede os hjem. Vores hus havde nu ingen skade taget, men haven var overtrampet, så vi kunne se, at tyskerne havde benyttet den, når de skulle ud på Skanderborgvej.

Alle var nu klare over, at tyskerne ikke kunne vinde krigen, men alligevel blev de ved med at arrestere folk i Århus og andre steder, og der var fortsat spærretid osv. Rygterne begyndte også at svirre om, at Montgomery stod ved grænsen og senere, at der var kampe flere steder i Danmark. Der gik også rygter om tyskernes sprængning af villaer, og om, at de stak ild til huse osv, intet svarede til virkeligheden, men

folk var jo noget opskræmte. Den 3. maj forlød det, at Montgomery var rykket op i Jylland og kæmpede sig opad. Vi besluttede at flytte til bekendte på Mols nogle dage og låste overalt i huset, og min gode harmonika smed jeg ud på møddingen og dækkede den med forskelligt skrammel, idet jeg ræsonnerede, at hvis huset blev plyndret, ville de ikke finde den, og jeg vidste jo, at der kunne gå flere år, inden der blev lavet nye. Jeg må dog tilføje, at den firkantede mødding ikke havde været i brug i vores tid.

Den 4. maj om morgenen startede vi mod Mols. Det gik fint, og vi mødte masser af tyskere, hele kompagnier, hvoraf nogle sad på markerne og sang af fuld hals. Da vi nåede Løgten Kro, gik vi ind for at høre nyt og få os en kop kaffe. Nyhederne (mest fra svensk radio) var ikke gode. Man opfordrede bl.a. folk til at tage det roligt, da tyskerne ikke ville blive afvæbnet, hvis de overgav sig, og der var blevet skudt mange frihedskæmpere, der var begyndt at røre på sig. For gode ord og betaling fik vi kørelejlighed med en generatorrutebil til Rønde, hvor vi og vore cykler blev sat af, og så fortsatte vi mod Knebel på cykel. Lige inden vi nåede Knebel, fandt vi en hestesko, og det tog vi som et godt tegn, og minsandten om ikke alle folk i Knebel kom ud af husene, medens radioerne overalt meddelte, at tyskerne havde overgivet sig, og at krigen var forbi. Folk jublede, dansede og var helt ellevilde, vi også, og allerede den 5. maj cyklede vi hjem igen og fandt alt i orden. Harmonikaen havde heller ingen skade lidt.

Richard Høeg

Handelsliv på Kongevej

Henning Poulsen, der nu bor i Albertslund, er født i Viby i 1936. Det årlige besøg i Viby har givet inspiration til nedenstående artikel.

I dag er det svært at finde lokalt forretningsliv udenfor Viby-Centret. Til gengæld kan man finde stort set alt under ét tag.

Praktisk, tidsbesparende - men set gennem nostalgiske briller kedeligt.

Som jævnligt tilbagevendende fraflytter får jeg altid, når jeg står på Torvet, et andet billede ind på nethinden, det rigtige billede, forretningsgaden med dens væld af butikker i to pittoreske husrækker. Det Viby, jeg lærte at kende i 40erne og 50erne.

Det var dengang, da byens hovedstrøg lå på den pompøst klingende Vestre Kongevej. En pudsig blanding af villaer, butiks- og beboelsesejendomme og rester af den gamle landsbybebyggelse. Ikke nogen arkitektonisk perle, men levende og hyggelig.

Forretningerne var som gængs i de tider specialiserede, og de fleste brancher var repræsenteret. Jeg husker egentlig kun, at vi foretog vores skindkøb i Århus. Alt andet havde vi lige om hjørnet.

Mit første hverv som indkøber var at gå til bageren, når det var tid til formiddagskaffe. Vi boede på Bernstorffsvej, så nærmeste mulighed var hjemmebageriet nede på hjørnet. Eller også bageren på Monradsvej, der havde sådan nogle fine brunsvigere. Senere, da jeg blev betroet at krydse vejen, kunne jeg udvide indkøbsmulighederne med Kino-Bageriet og bager Søndergaard helt henne på det modstte hjørne af Horsensvej. Jeg lærte også, at bager Olesen over for Brugsen havde glimrende franskbrød. Der var i det hele taget mange bagere at vælge imellem, både på Kongevej og i nærmeste omegn.

Vi havde fast købmand. Han hed Engsig og boede i nabohuset, så der var ikke megen kontakt til købmændene på Kongevej. Henning Sørensen (på Merkurgrunden) var, vistnok, mest leverandør til det bedre borgerskab - og dertil konservativt sognerådsmedlem. Det afholdt en del fra at handle dér. Men jeg kom undertiden hos Nørgaard på hjørnet af Vester-gaardsvej. I hans blandede landhandel købte vi drenge dragesnor fra det store nøgle, der hang i en af loftsbjælkerne. Hans forretning med alle de gode dufte fra brun sæbe til spegesild var en væsenlig faktor i de, som oftest

forgæves, forsøg på dragesport, som vi udøvede på det engstykke, der senere blev til Viby Idrætspark.

Men "den store købmand" var og blev Brugsforeningen, den politiske sammen-sætning i kommunen taget i betragtning helt naturligt. Et stort lokale, travle ekspedienter bag den lange disk, den snurrende kaffemølle bagved, og over det hele uddeler Brandt med sit (næ-

sten) Stauning-skæg og uundværlige cigar. Og hans kone ikke at forglemme. Hun gav bolsjer, når vi var inde for at afregne kontrabogen eller hente dividende til jul. Kundepleje helt nede fra bunden af!

(Størrelser er noget sært noget. Når jeg i dag ser på strækningen fra Handelsbanken til Farvehandelen, er det lidt svært at forestille sig, at der på det stykke var plads til: taxa-

Viby Torv sidst i 50'erne.

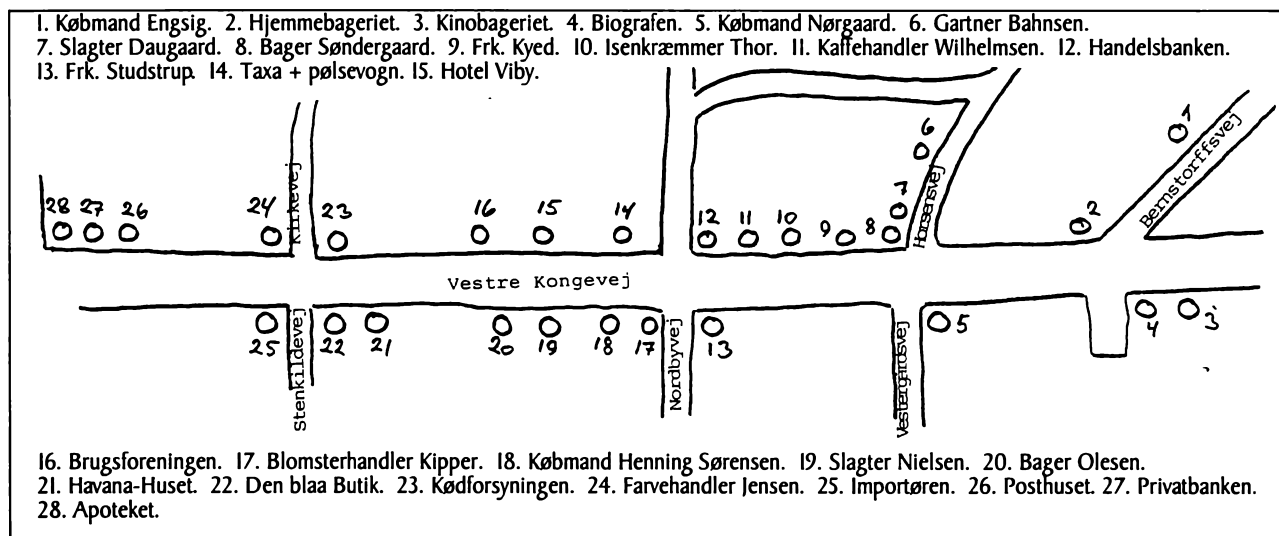
Foto: Viby lokalhistoriske Samling.

holdeplads plus pølsevogn, et hotel, en brugsforening, en skrædder og et kødudsalg, men det var der. Måske var bygningerne ikke slet så mponerende, som de forekom mig dengang.)

Ved siden af bager Søndergaard (med digteren Overgaard på øverste etage) var slagter Daugaard. Et familieforetagende med mand, kone og to døtre. Manden var efter sigende "noget galsindet", og jeg betragtede ham med en vis frygt, når han iltet hvæssede knivene. Men længere kom det nu aldrig - til min lettelse og delvise skuffelse - og varerne var upåklagelige. Han solgte senere forretningen til slagter Rasmussen, der for nogle år siden drejede nøglen om som byens sidste slagter. Nu er kød noget, man finder i supermarkedets køledisk. Som en lille trøst er der nu rykket en

fiskeforretning ind. En sådan havde ellers manglet i mange år. Længe før Rasmussen havde slagter Nielsen midt i byen lukket. Ham husker jeg mest som den, der i rationeringens tid manede til samfundssind, når en kundes ønsker forekom ham urimelige og uopfyldelige.

En by med så mange villahaver havde ikke det store behov for grønthandlere, jeg husker kun en enkelt, Bahnsen, den store, tykke, hyggelige bamse på Horsensvej, dér hvor min mor om sommeren plejede at supplere husholdningspengene ved salg af havens overskudsfrugt. Men når jeg husker ham, er det nok mest på grund af hans årlige optræden som målmand på borgerforeningens fodboldhold mod sognerådet. Her stillede han op i sine hollandske træsko, der til stor morskab for publikum altid røg af ved målspark.

Forfatterens skitse over Kongevej, som han husker den.

En egentlig boghandel kom meget sent, men en 10-12 årigs litteraturbehov kunne godt opfyldes på Kongevej. Jeg grundlagde min bog-samling i frk. Kyeds lille kombinerede blad-kiosk, bog- og papirhandel og kunne så i tilgift for de halvanden krone pr. bog klø "Dog-gemand" bag øret, ejerindens skrækkindjagende, men skikkelige bulldog, hvis yndlings-plads var på disken oven på ugebladene (45 øre, og "husk nu at få 5 øre med tilbage!").

Skråt over for frk. Kyed (som senere tog navneforandring til fru Kipper og blev blomsterhandler) boede en anden kvindelig butiksindehaver, frk. Studstrup, som havde bladkiosk med telefonboks. Den blev flittigt benyttet, for telefon i privathjem var ikke almindeligt. Frk. Studstrup var en noget stramtandet dame, som ikke ligefrem indbød til tant og fjas, men jeg var hende meget taknemlig, fordi hun lod sig overtale til at fremskaffe to for mig uundværlige tidsskrifter, nemlig "Idrætsbladet" og radioens børneblad "Hallo, hallo". Så følte jeg mig ligesom fast kunde.

Hvis behovet - og det kunne jo ikke undgås - gik i retning af legetøj, så gik vi til kaffehandleren. Han hed Wilhelmsen og boede ved siden af Handelsbanken. En duftende butik opdelt i to afdelinger. Til højre kaffe og te, til venstre legetøj. Lige efter krigen et sandt eldorado, når det gjaldt soldater i alle afskyninger, indianere og cowboys. Og midt i det hele Chr. X til hest. Til fem kroner! Der skulle mange byærinder og gadefejninger til for at skrabe den formue sammen.

Ret beset har det foregående handlet om helt almindelige mennesker med helt almindelige forretninger. Men der var også outsiders. F.eks. isenkræmmer Thor. Både han og forretningen, som lå der i mange år, virkede på en eller anden måde "amerikansk". Han selv kunne godt have ageret FBI-agent i en B-film, og forretningen var en på den tid usædvanlig gå-rundt-i-butik. Jeg tror nok, at en del af de lidt ældre indbyggere var glade, da Importøren åbnede omkring 1945.

Og så var der farvehandleren, Jensen. Også helt anderledes. Hans forretning var vel den eneste uden egentlige konkurrenter og samtidig den eneste, der benyttede sig af reklamer. Altid uden sammenligning med de mest spændende udstillingsvinduer på hele vejen. "Som han kan hitte på!", lød det beundrende og en smule hovedrystende.

De handlende på Kongevej var folk, der gennem mange års virke havde lært deres kunder at kende til bunds. Det gav den i dag så sjældne personlige kundebetjening. Engang, da jeg havde været borte fra byen i adskillige år, kom jeg ind i Den blå Butik for at købe en gave. Guldberg Jensen betragtede mig et øjeblik, og så sagde han med genkendelse i øjet: "Du skal vel have en fødselsdagsgave til din far. Så ved jeg, at han ønsker sig nogle sokker, og det skal være dem, der ligger herovre. Det er det mærke, han altid køber."

Så var det, jeg følte, at jeg var kommet hjem igen

Det var jeg også, da jeg på omtrent samme

tid under et ferieophold var løbet tør for kontanter og gik ind i Handelsbanken og spurgte, om det kunne lade sig gøre at indløse en Bikuben-check. Lokalet var i årenes løb shinet op, men ånden var den gode gamle. "Selvfølgelig kan du få pengene", sagde kassereren.

"Hvis der ikke er dækning, trækker vi dem bare på din fars konto".

Set sådan lidt i bakspejlet: Kølediske, kontokort og pengeautomater kan da være meget rare, men den gode gamle Kongevej var nu heller ikke værst.

Hotel Viby 1968. Forsamlingshus fra 1906-34.

Foto: Viby lokalhistoriske Samling.

Viby-Centret 25 år

I år er det 25 år siden, siden opførelsen af Viby-Centret startede. I den anledning har Tove Glud Rasmussen skrevet denne artikel.

1961

Der var store planer for Viby Kommune!

Den 10. juli oprulles planerne på fire sider i Århus Stiftstidende: "100 tønder land åbnes for nye industrier. - 1800 lejligheder er projekteret eller under opførelse allerede. - Centrum laves om med ti etages hotel og biograf, butikscentrum og fodgængergader. - To nye skoler og en ny kirke. - Vejudvidelser og modernisering af rensningsanlæg."

Planerne tog sigte på, at Viby kommune fuldt udbygget kunne rumme ca. 50.000 indbyggere, d.v.s. en tredobling, idet det oplyses, at det aktuelle indbyggertal var ca. 16.000.

Den 1. oktober samme år følges omtalen af centerplanerne op med en tegning, der ligner den realiserede meget. Af teksten skal følgende refereres: "Vibys centrum fomyes for 20 millioner kroner. Bliver med højhus-hotel, 60 forretninger, fodgængergader, svævende fortove og blokke med 170 lejligheder - det første af sin art i Danmark".

1964

Tre år er gået. Den 19. september 1964 er avisoverskriften: "Det nye bycenter i Viby kommer nu", og underteksten lyder: "Første etape af projektet på ialt 30 mill. kr. bliver 10 etages hotel og en biograf". Det nævnes også, at Byggeselskabet Århus Omegn skal stå for byggeriet af hele centret. Byggeriet påregnes således nu at blive 10. mill. kroner dyrere end i 1961.

1970

Den 22. oktober 1970, ni år efter at planerne blev oprullet, blev Viby-Centret indviet. Det gik ikke stille af. Den jyske pigegarde levere musik, og hvad der skulle siges, klarede gøglerkongen "professor" Tribini. Om aftenen var der tatoos og fyrværkeri på Viby stadion. Festlighederne fortsatte fredag med sang af Bjørn Tidmand, og lørdag spillede pigegarden igen.

Avisoverskriften i Århus Stiftstidende er samme dag: "Viby-centret kostede 45 millioner", altså 25 millioner kroner mere end anslået i 1961, men der havde også været en voldsom inflation i de år.

Dagen før havde Århus Stiftstidende også en

artikel om Viby-Centret. Det fortælles heri, at centret rummede 2 supermarkeder, 20 specialbutikker, bank, posthus og apotek. Om rammerne fortælles det:

"Centret er åbent, og har en 150 meter lang og 18 meter bred gågade som kerne. Over forretningerne er et udhæng på 3 meter, så centrets kunder altid kan gå i tørvej fra butik til butik.

I gågaden og ramperne til parkeringskælde-

ren er nedlagt cirka 10 kilometer plastslange, som skal udnytte den sidste fjernvarme, så gågaden og ramperne altid vil være is- og snefri.

Centrets samlede bebyggede areal er på 9.000 kvadratmeter, mens etagearealet er på knap det dobbelte. Parkeringskælderen rummer omkring 200 biler."

Forretningerne blev bundet sammen i centerforeningen. Foreningen er stiftet 24. august 1970, og butiksejerne er forpligtet til at være

Viby-Centret set mod Hotel Mercur oktober 1970.

Foto: Torben Stolstoy, Demokraten. Lokalhistoriske Samling, Mølleparken.

medlem, mens øvrige lejere er berettiget til det.

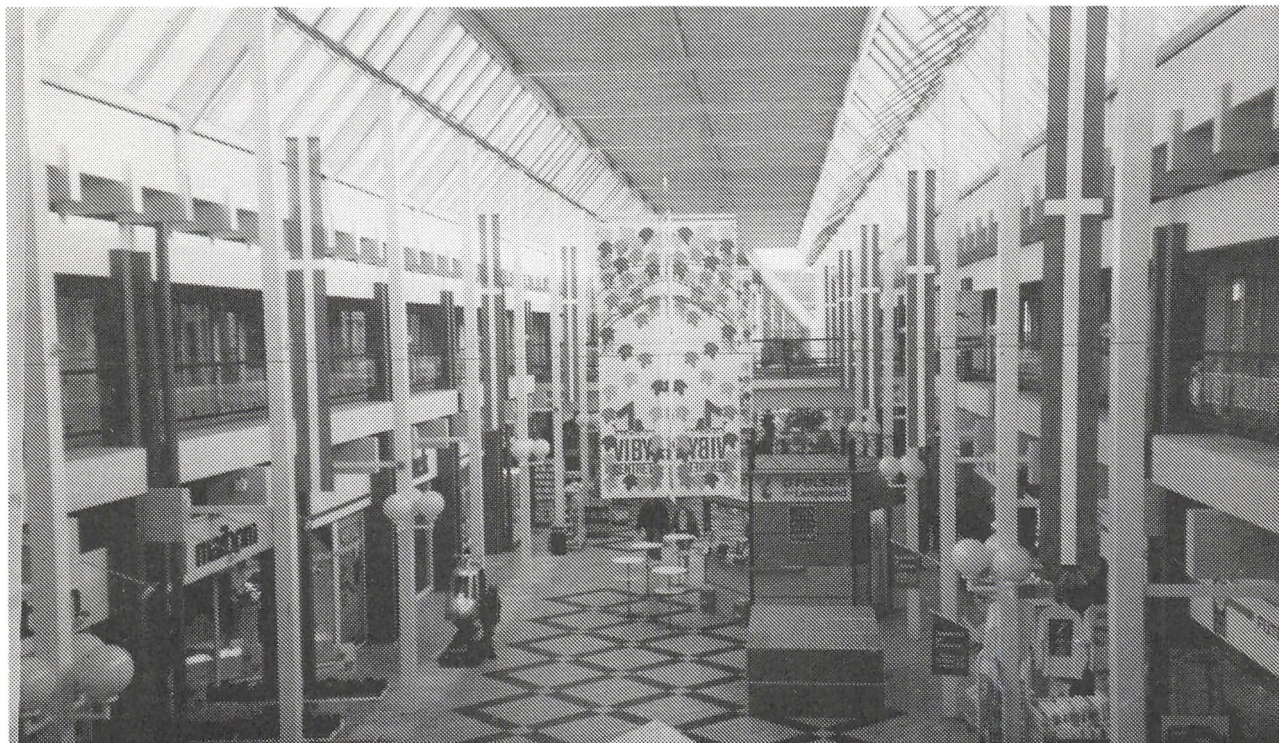
1988

Den 30. januar meddeler Århus Stiftstidende: "Viby Centret skal have overdækning". Der var kommet nye ejere, og de var på foranledning af centerforeningen indstillet på at bruge 10-20 mill. kroner på en overdækning af det interne gangareal i centret. Man havde nemlig ikke forudset ved byggeriet, at uanset der var vindstille, blæste der en strid vind gennem gaden.

1990

Den 28. juni har Århus Stiftstidende en overskrift, der lyder: "Viby-Centret under tag for 35 mio. kr.", og som undertekst "Indvielsen af det nye center varer tre dage". Århus Pige-garde indledte med at give det nye center en fanfare.

Viby-Centret forandrede fuldstændig karakter. Overdækningen er et glastag og fliserne blev udskiftet med en flot gulvbelægning. Flere butikker blev større ved at facaden blev flyttet et stykke ud på gangarealet, og en rulle-

Viby-Centret november 1995. Set fra toppen af rulletrappen.

trappe fører op til første sal, hvor der også er butikker og en cafe.

1991

Den 7. februar fortæller Århus Stiftstidende, at der uddeles præmie til fire Århus ejendomme.

Præmierne er for vel udført byfornyelse og blandt præmietagerne er Viby Centret

1995

25 årsjubilæet fejres med manér. En jubilæumsavis med overskriften "VIBY CENTRET ALTID Nr. 1 - 25 år" udkommer den 30. august

og indeholder "fantastiske jubilæumspriser", "lang lørdag", "25 kroners marked" og jubilæumsprogram.

'20 specialbutikker samt supermarkeder!

Demokraten fortæller følgende under denne overskrift i anledning af indvielsen i 1970:

"Viby Centret er delt i tre sektioner, hvoraf Hotel Mercur blev indviet i begyndelsen af 1968. Mens hotellet har et etageareal på 8000 kvadratmeter, dækker den øvrige del af centret et areal på omkring 12.000 kvadratmeter. Kontorhuset ud mod Skanderborgvej blev taget i brug for kort tid siden af Den Danske Provins-

SPECIAL-TILBUD
HELT FANTASTISK SÆRTILBUD PÅ
TL-ELECTRO

(III.) AUTO YASHIKOR 35 mm F/2,8 (III.) AUTO YASHIKOR 135 mm F/2,8

Kamera m. normal optik 1,9 samt vidvinkel og teleobjt. KOMPLET SÆT KUN..... **1995.-**

YASHICA ELECTRO **698.-**
35 MC, før 798.- NU (ekskl. taske).....

YASHICA ELECTRO **795.-**
35 GSN, før 998.- NU (ekskl. taske).....

FOTO-MATIC
TELEFON 14 94 44
VIBY-CENTRET - VIBY

En annonce fra Foto-matic 1972.

Canon
BF TWIN
Dobbeltobjektiv og stor søger

Et tryk på en knap, og objektivet i Prima BF Twin forvandles fra et 38 mm vidvinkelobjektiv til et 80 mm teleobjektiv. Den ekstra store søger og raffinerede, automatiske fokusering gør kameraet lige så nemt at bruge, som det er alsidigt.
Vejl. 1.495.-

SPAR 500

995.-
KUN

FOTO-MATIC
TELEFON 86 14 94 44
VIBY-CENTRET

- og fra 1995.

bank, Viby Postkontor og Århus Amt, som beslaglægger de øverste etager.

Af forretningeme i centret er Kvickly og Føtex de to største, og de råder tilsammen over 2600 kvadratmeter. Repræsenteret i centret er endvidere en snes specialforretninger omfattende: 1. Kiosk. 2. Apotek. 3. Blomster og gaveartikler. 4. Sygekassernes Optik. 5. Lædervarer. 6. Fotoforretning. 7. Guld- og sølvvarer. 8. Herremagasin. 9. Gardiner. 10. Skoforretning. 11. Frugt og grønt. 12. Isenkramvarer. 13. Konfekturer. 14. Kjoler. 15. Legetøj og parfumeri. 16. Radio og TV.

Dertil kommer fire endnu ikke udlejede for-

retninger, der foreløbig anvendes som udstillingsarealer.

Enkelte af de nævnte forretninger har haft åbent et par år, idet forretningerne nærmest Skanderborgvej længe har stået klar.

I anden etage i forretningsfløjene findes kontorlokaler, bl.a. til Århus amt, et revisionsfirma, Byggeselskabet Århus Omegn, tandlæge, læge og fysioterapeut."

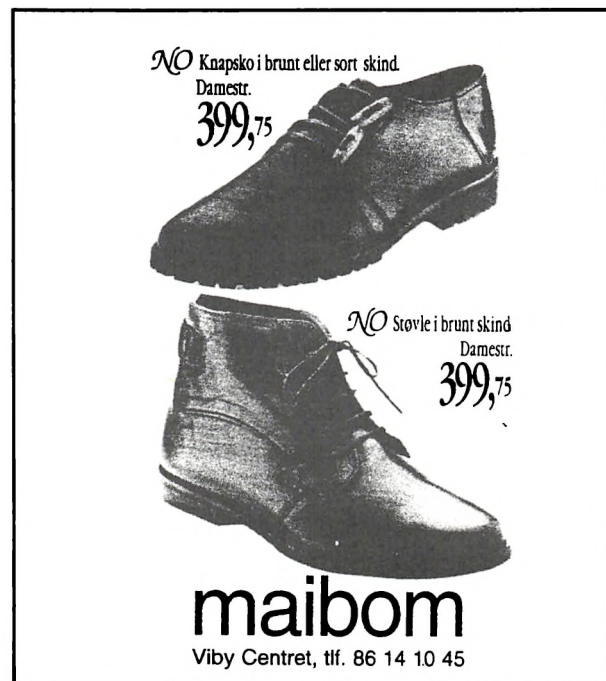
Ser man på rækken af forretninger og de tilhørende annoncer, kan mange umiddelbart genkendes i 1995: Mercurkiosken, Viby Apotek, Viby Blomster, Foto-matic, Lønskov (nu med et "Mr" i logoet), Maibom (sko), Skild-

UNG - MODE
SMART PIGESKO I
MODERNE CHRUS.
LAK
ABNINGSPRIS
2985

**HERRE-
TILBUD**
MODESKO I MØR-
KEBRUN LAK
FIN PASFORM
NORMALPRIS 86,50
ABNINGSPRIS
4985

Maibom Sko's annonce fra 1970...

NO Knapsko i brunt eller sort skind.
Damestr.
399,75

NO Støvle i brunt skind
Damestr.
399,75

maibom
Viby Centret, tlf. 86 14 10 45

- og fra 1995.

padden (konfektur) og Føtex, mens andre har skiftet navn: Sygekassernes Optik er blevet til Synoptik, Importøren til Imerco (efter i en periode at have heddet Difa Isenkram), Jens Ole Thomsen - radio og fjernsyn - til Expert, Guld-sølv Viby Centret har nu fået indehavernavnet Helmer Jensen med i an-noncerne, og endelig blev Kvickly til Super-brugsen i 1992.

Et par af butikkerne eksisterer ikke mere nemlig Kokholm Gardiner og Hantas-læder-varer. Parfume og legetøj heller ikke, men leg er repræsenteret ved EK-leg og parfume ved Matas. Af varegrupper, der ikke var repræsenteret i 1970, men i 1995, kan nævnes en fuglehandel (Fauna), boghandel (Rybner - bog og ide), sportsforretning (Sportsmaster) og "Vin og ost".

Flere lokaler har rummet forskellige butikker. Et eksempel herpå er Foto-matic, som flyttede. Senere rummede lokalerne Frelsen Kaffe, så EP-smørrebrød og nu "Vin og ost". Andre forretninger har haft flere ejere, men alle i samme branche. Koch Petersen - tøj til mor og datter, har således både haft flere ejere og forskellige navne. Nu hedder forretningen Center-Mode.

Hvordan gik det med planerne?

Viby-Centret blev jo altså en realitet, om end biografen ikke blev til noget. Viby Kommune eksisterer ikke mere og de 50.000 indbyggere lader vente på sig. I 1970 var der ca. 24.000 indbyggere i det område, der var Viby kommune, men indbyggertallet er nu faldet til ca. 21.000. Der var planer om to skoler i 1961, Ravnsbjergskolen og Vidtskueskolen på Vilh. Becks Vej. Ravnsbjergskolen er vel blevet til Søndervangskolen, mens der ikke har været behov for nogen skole på Vilh. Becks Vej.

Man regnede i 1970 med, at centret skulle betjene 50.000 mennesker (1/5 af Århus's indbyggere). I dag har man ikke sat tal på kunderne. De fleste kommer fra viby, men der kommer mange længere fra.

Jubilæumsaviserne er trykt i ca. 60.000 eksemplarer. De distribueres i "Dele af Århus C og V, Viby J., Højbjerg, Tranbjerg, Mårslet, Beder, Malling, Solbjerg, Hasselager, Holme, Skåde, Brabrand m.m".

Kilder:

Avisartikler og oplysninger fra centerforeningens formand Gert Søndergaard, Synoptik.

Landsbyen, der forsvandt

Forfatteren, Christian Jensen, er født i 1903 i Esbjerg, men flyttede til Viby midt i 30'erne og arbejdede derefter en årrække som retouchør hos Hammerschmidt i Århus.

Når man vandrer rundt på Vibys stille villaveje og lader tankerne gå et halvt århundrede tilbage, forbavsnes man over den udvikling, der er sket i denne bydel af Århus. Hvor der før var opkørte markveje, er der nu brede, asfalterede gader med nye moderne villaer.

Fra de gamle dage, da Viby havde sit eget sogneråd med de kendte skikkelser som Jens Juul og Gunnar Clausen, dukker der mange episoder frem fra bl.a. besættelsen, hvor vi boede på H.C. Ørstedsvej:

En dag stod vi tre mand på hjørnet ved Rosenvangsallé, da en tysk vagtpost uden for Rosenvangskolen så sig gal på os og kom over og stak geværet i maven på mig og gav os ordre til at forsvinde, hvilket vi modvilligt gjorde. Bagefter var jeg lykkelig for, at vi gjorde, som vi fik ordre til, for jeg stod med lommerne fulde af illegale blade. Var det blevet opdaget, er det ikke godt at vide, hvor jeg var endt...

Det var tider, som mange af de unge af i dag slet ikke forstår. Jeg mindes for eksempel en dag, jeg cyklede hjem. Da jeg passerede Harald Jensens Plads, var to mand blevet skudt ned af Gestapo, antagelig som hævn for en af modstandsbevægelsens aktioner.

Viby var med sit sogneråd kun en forstad til Århus. Herude gik livet sin stille og rolige gang. Endnu lå de gamle bondegårde ude langs Ormslevvej, og jeg fik også som så mange andre om foråret et læs staldgødning til haven for en rimelig betaling. Nu ligger der store betonbygninger, og med dem forsvandt også den landlige idyl.

I årene 1930-40 var det faste tilholdssted ved fester, danseskoler og vælgermøder det gamle Hotel Viby. Her kunne bølgerne gå højt til sognerådsvalgene, men det sluttede altid i skøn fordragelighed, og i sognerådet var der sjældent store problemer, der kunne skille dem ad. Jeg mindes endnu, at Gunnar Clausen fortalte mig, at ved et sognerådsmøde var der kommet en skrivelse fra en gammel pensionist om hjælp til et sæt nye tænder. Når han gik på toilettet, brugte han at skylle tænderne, når han trak ned for vandet, og nu var tænderne smuttet fra ham og ud gennem toilettet, skrev

han. Det var kun for at spare på vandet, han gjorde sådan, og en så stor sparsommelighed kunne sognerådet selvfølgelig ikke stå for, så han fik sine nye tænder.

Alt i alt gik livet jo sin rolige gang, indtil boligforeningerne begyndte på deres byggerier. Der kom stadig flere indbyggere til

kommunen, og bydelen voksede snart ud over alle grænser. Fra at være en lille by, hvor alle kendte alle, voksede den sig større og større, så den til sidst blev en by i byen. Alt det gamle, der gav den provinsiel hygge, er borte, stort hotel og storcenter har afløst alt det, som engang var det gamle Viby.

Billedtekst i Demokraten den 19. september 1937: "Rosenvang begynder nu ogsaa at præges af Byens Udvikling. Saaledes har Frederiksbjerg Kioskselskab aabnet en Bladkiosk paa Hjørnet af Ørstedvej og Rosenvangs Allé. Ovenfor bringer vi et Billede af den nye Kiosk".

Foto: Viby lokalhistoriske Samling.

Viby kommune

Nedenstående artikel er skrevet af forhen-værende sognerådsformand Jens Juul. Kommentarer af Tove Glud Rasmussen.

Det er nu 25 år siden, der var noget, der hed Viby kommune, men det er nok de færreste, der ved, at Viby kommune kun kom til at eksistere som en selvstændig kommune i 102 år.

Indtil 1. januar 1868 hørte Viby nemlig administrativt sammen med Tiset, en mærkelig sammenslutning, idet man skulle igennem Tranbjerg sogn for at komme fra Viby til Tiset. Årsagen var, at den kommunale inddeling ved oprettelsen af sogneforstanderskaberne i 1842 fulgte pastoraterne, og da Viby og Tiset i 300 år siden reformationens indførelse i Danmark havde haft samme præst, blev resultatet altså, at Viby og Tiset fremstod som én kommune.

Ovennævnte og en nærmere forklaring på, hvordan Viby og Tiset blev ét pastorat beskriver forhenv. sognerådsformand Jens Juul i sit manuskript til en Viby-historie, der er skrevet ca. 1966 og forefindes i Viby lokalhistoriske Samling.

Om møderne fortæller Jens Juul, at det i 1842 blev bestemt, at de skulle holdes skiftevis i Viby og Tiset, men det endte med, at de blev holdt i Tingskov Kro, som lå midtvejs, men ganske vist

i Tranbjerg sogn. En medvirkende årsag til denne beslutning sagdes også at være, at man dér kunne få en kaffepunch ved møderne.

Jens Juul fortæller videre:

Før adskillelsen i 1867 blev sognerådene spurgt om deres stilling hertil, og medlemmerne fra Viby svarede da ifølge sognerådsprotokollen, at "adskillelsen måtte synes rimelig på grund af beliggenheden, men kunne være 'mislig' nok for Viby med sin nære beliggenhed op ad købstaden, hvorved man var udsat for store fattigudgifter".

Naboskabet til den store by har åbenbart ikke givet særlig gode erfaringer, og man må have regnet med, at Tiset hjalp Viby med at betale.

Men adskillelsen fandt sted, og Viby blev en selvstændig kommune, der et par gange er formindsket arealmæssigt ved indlemmelser i Århus, medens Tiset nu har skiftet navn til Solbjerg kommune og er blevet større ved sammenlægning med Astrup-Tulstrup-Hvilsted kommuner.

Tiset sogn nåede således aldrig at blive 100 år som selvstændig kommune.

Viby sogn som selvstændig kommune.

Viby sogn var nu en selvstændig kommune, som på dette tidspunkt indenfor sit område havde både skov og strand, en hovedbanegård og en

begyndende bymæssig bebyggelse, men trods det, syntes det ikke at være gået op for de nyvalgte sognerådsmedlemmer, at det nu ikke var en ren landkommune, de skulle regere over.

Det første møde under den nye situation blev afholdt i Viby den 7. januar 1868 kl. 10. Kl. 11 3/4 var alle mødt med undtagelse af M. Nielsen, står der i sognerådsprotokollen. Man havde god tid dengang, og den slendrian med ikke at møde til tiden kan man endnu træffe på landet, men man må undres over, at godsejer H.P. Ingerslev, Marselisborg, som også blev valgt til sognerådsformand under den nye ordning, kunne finde sig i den.

I dette møde vedtoges et overslag over det kommende års udgifter på 3072 rbd. Der er en underbalance fra forrige år på 340 rbd., der dog bliver nedbragt til 186 rbd. efter opgørelsen med Tiset sogn.

Der oprettedes en overenskomst med stenhugger P. Poulsen om, at han skulle stille lokale til rådighed for sognerådet til deres møder 15 gange årligt og levere lys og varme de 7 gange. Forlanges der mere end de 7 gange, skal han hver gang have 48 skilling.

P. Poulsen skal desuden levere skrivemateriale og være villig til at forrette budtjeneste og være berettiget til på bestemte dage om ugen at

Viby skole, mellem 1910 og 1914. Skoleudflugt startes.

Foto: Viby lokalhistoriske Samling.

Viby Sogneråd 1917-21 på trappen op til "Den røde skole". Fra venstre: H. C. Schrøder, Anton Eriksen, C. Svenningsen, Malthe Pedersen, Larsen-Ledet, J. Juul, N. P. Nielsen., J. Larsen, Fr. Voigt, Laur. Pedersen.

Foto: Viby lokalhistoriske Samling.

modtage og kvittere for bidrag, der indbetales til sognerådet. Han må aldrig have mere end 100 rbd. i kassen, men må aflevere det overskydende beløb til sognerådsformanden. For alt dette skal han have et vederlag på 30 rbd. årligt. Overenskomsten gælder for et år, og kan opsiges med tre måneders varsel.

(1 rigsdaler = 2 kroner og 1 skilling = 2 øre).

Det var det første forsøg på at lave en slags kontor med kærner. Budtjenesten var ikke den mindste af opgaverne. Der var jo ingen telefon dengang, cykler eller biler lige så lidt, så hver gang, der skulle besked ud, måtte det ske ved

bud, som måtte gå, hvis ikke han havde en hest at ride på.

Overenskomsten blev ikke gammel, idet man i 1874 - da den nye skole, som den dengang hed, blev bygget - indtog et af klasseværelserne til sognerådslokale. Det vedtoges at forsyne lokallet med inventar bestående af borde og stole, et skab til arkivet, samt et passende antal spyttebakker, som dengang var et nødvendigt inventar. Madam Jensen fik overdraget rengøringen samt opfyring og belysning med tillæg af brænde og petroleum for en årlig betaling af 7 rbd.

Hvor længe denne overenskomst varede, ses

Handelsbankens bygning 1955.

Foto: Privateje.

ikke, men den var nok trods alt *for* billig, men sognerådet vedblev med at benytte klasseværelset til mødelokale, indtil den gamle skole, som den senere hed, i 1918 blev nedrevet.

I 1917, da der ansattes en kæmner, startede Jens Larsen i det samme lokale, for året efter at flytte over i den hvide skole indtil den nye gymnastiksal blev færdig i 1919, hvor der indrettedes 2 lokaler til mødesal for sognerådet og kontor for kommunen.

Efter to beskæringer af Viby Sogn, ved indlemmelse i 1874 af Frederiksbjerg og i 1899 af Marselisborg gods, var Viby et lille sogn både arealmæssigt og med hensyn til indbyggerantal, så herefter gik man vel ud fra, at en sognerådformand, som i andre landkommuner, kunne klare både det regnskabsmæssige og det skriftlige. Det gik også til 1917, men i de sidste år kun fordi man havde en så skrivekyndig mand som Anton Jensen som sognefoged. At det hel-

Handelsbanken 1968. Indgang til banken til venstre og kommunekontoret til højre.

Foto: Privateje.

ler ikke har været alt for godt, tyder en lille historie på: Anton Jensens søn, Bertel, som gik i Viby skole, sad en dag og græd og blev af læreren spurgt, hvad der var i vejen, hvortil Bertel svarede: "A e så kyw ået, fo mi faer han sejer, han vil rend fræ de hiel".

Lokalet i gymnastiksalen holdt i 10 år til 1929, da Handelsbanken byggede sin ejendom på hjørnet af Kongevej og Skolevej, og hvor sognerådet lejede en del af førstesalen til brug for administrationen. Nu troede sognerådet, at denne side af sagen var løst lang tid fremover, men det blev ret hurtigt nødvendigt at udvide ved at indtage den ene lejlighed efter den anden til socialkontor og kontorer for kommuneingeniøren, så hele ejendommen bortset fra bankens lokaler indrettedes til kommunale formål. Og sognerådets mødesal, der jo egentlig burde være noget centralt i det hele, har ikke haft et blivende sted, men er flyttet fra 1. sal til tagetagen, igen ned på 1. sal og atter op på loftet, for nu at ende i Handelsbankens forhandlingslokale i stueetagen.

Det næste må nu blive et rådhus. Et sådant var sognerådet i 1941 inde på at ville bygge, og pladsen, hvor nu folkebiblioteket ligger, var erhvervet dertil. Der blev afholdt arkitektkonkurrence om et forslag til et rådhus, og tidligere stadsarkitekt i Århus, A. Mogensen, vandt konkurrencen. Man regnede med at komme igang med arbejdet, men de mange restriktioner og de usikre tider under besættelsen samt en vis træg modstand fra indlemmelsesvenlige sognerådsmedlemmer bevirkede, at sagen blev udsat, og

at biblioteket senere blev bygget på pladsen, som havde været den rigtige til rådhus, så nu må andre forslag frem.

Men udviklingen i de snart 100 år, hvor man i 1868 kunne få skatteopkrævningen, lokalspørgsmål m.v. klaret for 30 rbd. årligt, og hvor resten af arbejdet blev udført af de valgte sognerådsmedlemmer og til nu, hvor mange mennesker er beskæftiget med at holde det hele i sving, er voldsom, og hvor budgettet er steget fra 3072 rbd. = 6144 kr og til et overslag for 1966-67 på ca. 15 millioner.

Som vi alle ved, blev det ikke til noget rådhus i Viby. Kommunesammenlægningen til storkommunen Århus i 1970 gjorde det overflødigt. Man har dog valgt ikke at have hele Århus' administration samlet et sted, og Viby er blevet sæde for hele sydregionen, som hører til i betonmastodonten på Skanderborgvej over for de lokaler, der brugtes fra 1929.

Sognerådets mødesal, som Jens Juul syntes burde være noget centralt i det hele, nåede endnu en gang at blive flyttet inden kommunesammenlægningen, nemlig til Boligselskabet Århus Omegns lokaler i Viby-Centret.

Det sidste sognerådsmøde

I anledning af 25-året for kommunesammenlægningen bringes her et uddrag af sognerådsmødet. Artiklen blev bragt i Viby Ugeavis den 2. april 1970.

Under stor festivitas holdtes tirsdag den 23. marts det sidste sognerådsmøde i Viby. Til Viby lokalhistoriske Samling blev dette sidste, historiske, møde optaget både på film og bånd, så kommende slægter vil have en mulighed for at få et indblik i vor tids kommunistyre. Sognerådsformand N. P. Knudsens sidste ord:

"Forud for behandlingen af de i dagsordenen anførte sager, vil jeg gerne fremsætte et par bemærkninger i anledning af, at dette er det sidste møde i Viby sogneråd. Mødet markerer en afsluttet epoke i dansk kommunal styre.

Da den nye kommunalreform sigtede på store bæredygtige kommuner, mente vi alle, at Viby måtte kunne bestå som en selvstændig kommune, idet Viby både administrativt og teknisk var veludbygget, og at Viby også i økonomisk henseende var i stand til at efterkomme de krav som borgerne måtte stille til en moderne kommune.

Da kommunalreformens undersøgelse af Århus-området forelå, var det derfor en stor skuffelse, at det ikke var muligt at bevare Viby som selvstændig kommune. Så kom det på tale, at Århus-området skulle opdeles i 3-4 større kommuner, men sådan blev det ikke. Det er både med sorg og skuffelse, at vi må affinde os hermed.

Det er vor og manges opfattelse, at denne storkommune er et alvorligt fejlgreb, også mange i Århus har givet udtryk for, at byen blev for stor. Et resultat heraf vil være større afstand mellem borger og styre, bl.a. dårligere kommunikation til den enkelte borger p.g.a. rådmandsordningen.

Loven er imidlertid en kendsgerning. Vi fra Viby sogneråd har haft 3 repræsentanter i sammenlægningsudvalget; som en af de tre vil jeg gerne udtrykke min skuffelse over at have deltaget deri. Det var bl.a. udvalgets opgave at fremlægge et organisationsforslag, og var det lykkedes, havde personalet ikke i dag stået i den situation at de ikke kender deres placering i den nye kommune. Intet kunne imidlertid gennemføres, alt skulle udsættes.

I relation hertil kan nævnes, at fællesudvalget for det nye amt har formået at trænge gen-

nem problemerne, således at alle de nuværende amters administration kender deres placering og arbejdsområde i det nye amt."

Herefter takkede N. P. Knudsen sognerådsmedlemmerne for godt og veludført arbejde samt et godt venskab.

Børnehave

Under sognerådsmødet blev der bevilget 90.000 kr. til garager for C. F. og vejvæsenet, da der skulle oprettes børnehavelokaler på Vestergårdsskolen, hvor C. F. har lokaler.

Fra børnehaven "Myrholm" forelå ansøgning om tilladelse til i kælderetagen at indrette for-

skellige aktiviteter; dette måtte man afslå at give tilladelse til, da man ikke kunne få lokalet godkendt af børne- og ungdomsnævnet.

Benzinstationen.

BP's andragende om tilladelse til opførelse af en Servicestation på Vestergårdsvej-Ormslevvej-Viby Ringvej, var til sidste behandling. N. P. Knudsen oplyste, at BP havde udformet et forslag til bebyggelse, som var godkendt af byplanudvalget. Trods en indsendt beboerprotest fastholdt sognerådet sit mundtlige tilsagn til BP, og der blev givet tilladelse til opførelse af servicestationen.

Vibys sidste sogneråd bestod af, siddende fra venstre: Robert Jensen (kæmner), N.P. Knudsen (formand), H. Arnum (kommuneingeniør). Stående fra venstre, første række: L. Degn Christensen, Frode Pedersen, Anna Wolther, P. Arne Pedersen, Kaj Lustrup, Jørgen Christiansen. Bageste række: Knud Tiede, H. Balle Christensen, Charles Thomsen, Jørgen Hedegaard Sørensen.

Loft, en gammel Vibyslægt

Ejeren af "Store Ravnsbjerg" i Viby, Søren Loft, blev 9. januar 1992 interviewet af Lillian Ene-mærke og Per Yde Rasmussen fra Viby lokal-historiske Forening Interviewet blev indtalt på bånd og danner grundlaget for denne artikel.

For mange år siden var der en vurderingsmand i Viby, der skulle ordne nogle sager vedrørende ejendommen. En dag sagde han til mig, at han havde noget, der sikkert ville gøre mig ret misundelig. Han havde nemlig et meget gammelt udstykningskort fra 1600-tallet. Vi kikkede på det, og det var meget interessant, men der blev ikke mere ud af det. Da han nogle år efter døde, overtog hans søn firmaet, og en dag, jeg mødte ham, spurgte jeg, om han ikke kunne prøve at finde kortet i faderens efterladenskaber. Han lovede at forsøge, og en dag dukkede han op med et kort. Det var dog et udstykningskort fra 1920 og altså knap så interessant, så jeg opgav håbet om nogensinde at gense det gamle kort.

En dag fik jeg besøg af et par mænd, og den ene fortalte, at hans bedstefar havde haft en ejendom heroppe, der hed Ingeborglyst, og nu ville han gerne have noget at vide om den, og han mente, at jeg var den eneste, der kunne for-

tælle noget. Så halede han sør'me det her gamle kort frem. Da jeg meget overrasket spurgte ham, hvor i al verden han havde det fra, fortalte han, at det kunne man da nemt få en kopi af ved at skrive til Matrikelkontoret i København.

Jeg kunne så fortælle ham, at da jeg kom her op på Store Ravnsbjerg i 1935 var ham, som havde gården, kørt træet, og bedriften var noget forsømt. Bl.a. var skoven her oppe ikke blevet skovet i mange år, og da vi jo dengang fyrede i kakkelovn, havde vi brænde i to år blot ved at tage af det døde træ.

Der var også nogle interessante træer dér, bl.a. et meget stort ægte kastanietræ, nogle gamle ahorntræer og et par æbletræer, som det lykkedes mig at få til at give nogle få frugter. og jeg mente bestemt, at det var ejeren af Ingeborglyst, der i sin tid havde plantet disse træer,

Så for nogle år siden kom selve borgmester Un-marck Larsen herind og spurgte, om han måtte få lov til at gå en tur op på bakken. Det måtte han selvfølgelig, og jeg spurgte, om jeg ikke skulle følge med ham derop, men han ville hellere have Jesper, hans chauffør, med derop. Da de kom tilbage, spurgte han mig, om jeg vidste, at der havde været en kæmpehøj deroppe. Det

"Store Ravnsbjerg" 1900/1905.

Foto: Viby lokalhistoriske Samling.

vidste jeg ikke, men jeg husker fra mine drengeår, at der var et udsigtstårn på toppen, og at den daværende ejer ofte tog sine gæster med op for at nyde den flotte udsigt ind over Århus.

Under den videre samtale med borgmesteren kom vi til at tale om de to store granitsøjler, der bærer vores altan, og at jeg tit havde undret mig over, hvor der i Danmark fandtes så store sten, at man kunne lave disse søjler.

Borgmesteren kiggede på dem og fandt dem meget interessante og mente, de var meget gamle, men han kendte en mand, der var ekspert i sten, og ham ville han sende ud til mig.

Eksperten kom herud, og efter at have studeret søjlerne nøje, gav han borgmesteren ret i, at de måtte være meget gamle. Han mente, at de stammede fra Århus Domkirke, hvor der på den

nordlige side har stået sådanne fire søjler. Måske er det to af disse, der er havnet på Store Ravnsbjerggaard...!

Min bedstefar, Søren Pedersen Loft, er født i 1836. Han var søn af gårdejer Peder Sørensen Loft. Jeg ved ikke, hvor han har gået i skole, eller hvor længe, men han var lidt af en leder-type, og blev en kendt mand i Viby. Da så Bjørnbak kom til Viby, fandt de to hurtigt sammen.

Jeg har forresten en sjov historie om Bjørnbak: Han kom jo herved fra Vendsyssel og begyndte at sige "jeg", for han mente, at når bønderne sagde "a" blev de ligesom holdt lidt nede. Jeg ved ikke, om han også fik min bedstefar til det.

Når der kom en ny lærer til Viby, skulle han

over og hilse på præsten, og så hed det sig, at han skulle gå ind ad bagdøren, men Bjørnbak gik ind ad fordøren, han ville ikke gå ind ad bagdøren. Min mor har også fortalt, at når han besøgte min bedstefar råbte han altid, så det ragede; "Er Søren Pedersen Loft hjemme?".

De var begge forargede over århusianernes behandling af bønderne. Stod der f.eks. en bonde i en forretning i Århus, og der kom en bymand ind, blev bonden uden videre skubbet til side.

Det var måske for at markere sig i Århus, de sammen med andre senere startede Landbo-sparkassen, Forsamlingsbygningen i Østergade og Aarhus Amtstidende. De købte mange ejendomme i Århus, og når der skulle indrettes butikker i dem, måtte indehaverne forpligte sig til at behandle bønderne på samme måde som byfolkene.

Min far, Rasmus Petersen, er født i Venge ved Skanderborg. Han var nr. seks ud af en søskendeflok på syv, og da den ældste søn jo skulle overtage gården, og min bedstefar på et tidspunkt manglede en karl, søgte og fik han pladsen. Så var han jo også nærmere Århus, hvis han ville skifte plads. Han blev dog hos min bedstefar i 10 år, og endte med at blive gift med min mor i 1890, ikke uden problemer, for hun var jo datter af Søren Lowt... men de fik da hinanden. Hun var kun 20 år, da de blev gift.

De havde jo ingen midler til at købe gård for på det tidspunkt, og så blev han forpagter på Skjoldlev Præstegård, og dér er min ældste

bror og søster født. Forpagtningsperioden var på otte år, og da den så udløb, sagde min bedstefar til dem, at han syntes, de skulle komme hjem og overtage Mosegaarden. Det gjorde de så. Det var i 1898.

I 1900 kom Hammelbanen, og så gravede de en rigtig lang tunnel gennem hele marken, og det gav jo lidt penge.

På den tid lå der på Trøjborg en spritfabrik, som brugte korn til spritfremstillingen, og derfra blev der det, de kaldte bærmælk, og det købte så bønderne og brugte som foder til køerne, som hurtigt blev fede og efter et års tid solgt til slagting i Århus. Men det skulle jo afføde noget, og forstadsbønderne begyndte så at sælge mælk på gaden i Århus. Det gav jo en ekstra indtægt.

Søren Loft fotograferet under interviewet i 1992.

Jeg blev født i 1905, som efternøler. Der var 13 år til min søster, og min ældste bror var 15 år ældre end mig.

I 1909 var der landsudstilling i Århus. Dengang var jeg jo kun 4 år, men jeg kan huske, at der var nogle negre, abessinere, og de havde sådan nogle hvide pinde, som de børstede tænder med. Sådan kan jeg huske flere ting, Vi var på landsudstillingen adskillige gange. Den varede vist et halvt års tid, og min mor havde adgangskort dertil, det kostede 50 kr. for hele sæsonen.

Det var også på den tid, vi fik vores fodermester, Martin. Jeg kan svagt huske ham, vi havde før, men Martin var jo altså hos os i 50 år.

Jeg kom til at gå i skole i Århus, i Kirkegaards Realskole i Grønnegade. Vi tog derind med Hammeltoget. Skolebestyreren var meget skrap. Jeg havde en kammerat, der havde begået en forseelse, og så måtte han op på kontoret. Hvor så han dog ud bagi, det var jo den rigtige hårde tid. Jeg har nu aldrig fået klø af ham.

Hans kone hed Nikoline. Hende havde vi til historie. Hun var helt fantastisk, og i hendes timer sad vi nærmest som på glødende pæle, og jeg kan endnu huske mange af de ting, hun fortalte.

Vores nabo var meget dygtig og energisk. Han havde halvt så meget jord som os, men dobbelt så mange køer. Han hentede bæreme to gange om dagen, og på den sidste tur havde han mælken med ind til et mejeri i Århus. Engang, jeg tror, det var i 1915, var han ude at høste. Han

havde altid så travlt, og når vi var ude at høste, slog vi andre altid knivene fra, når vi stoppede. Men det gjorde han ikke, og en dag var han så uheldig at komme i knivene, da hestene gik frem. Han blev så ilde tilredt, at han måtte på sygehuset. Da han kom hjem, skulle han holde sig i ro et stykke tid, men det kunne han ikke; han fik lungebetændelse og døde. Så blev jorden solgt fra, mens hans kone blev boende i stuehuset. Det var et stort hvidt hus, der lå nede i Nordby.

I 1911 og 12 kom Viby Gasværk, Viby Elværk og Viby Vandværk. Jeg kan huske, Viby Vandværk var sådan noget underligt noget. Vi fik ikke vand derfra, vi havde så meget vand, men Nordbygård fik vand, og jeg var omme for at se, hvordan vandet fossede ud af hanen, uden at man brugte pumpen, det var helt fantastisk. Det var det også med Viby Elværk. Det var mærkeligt, at man kunne få lys ved at tænde på en kontakt.

Min ældste bror var på Dalum Landbrugsskole omkring 1914. Det var jo Madsen Mygdal, der havde den på det tidspunkt, og han havde en gård i England, og dér tog min bror over sammen med en del andre. Da så krigen kom, gik de op i konsulatet, hvor man rådede dem til at rejse hjem. Men min bror havde rejsetilladelse fra militæret, og den gjaldt et vist stykke tid, så han blev i England. Efter krigen kom han hjem, gik på landbohøjskole og fik senere job i Odense. Det var hos et firma, der skulle starte en afdeling i USA. Min bror var jo fuldbefaren i sproget, så han fik jobbet. Han blev gift med en

Store Ravnsbjerg" cirka 1949.

Foto: Viby lokalhistoriske Samling.

højesteretssagfører datter fra Odense, og de tog derefter til Amerika, hvor de fik en søn, men ni måneder efter fik hans kone lungebetændelse og døde. Han skrev hjem til hendes familie, og de ville meget gerne have datterens lig hjem, og sammen med sønnen ledsagede de kisten hjem til Odense, hvor sønnen blev og fik sin opdragelse.

I 1927 var jeg på kursus i København på Teknologisk Institut. Der fik jeg underretning om, at min bedstefar var død. Han blev begravet, før jeg nåede hjem, men der var så mange med til begravelsen, at kirken ikke kunne rumme dem alle.

I 1928 købte min far sin første bil, det var en Chevrolet, og den var vi forfærdelig glade for,

og jeg kan huske, min mor sagde, at det var en skam, vi ikke havde købt den lidt før, for så kunne hendes far have fået nogle køreture i den.

I 1929 kom jeg på landbrugsskole, det var i Mallings og varede 9 måneder. Bagefter var jeg ovre at besøge min bror i Amerika. Han var blevet gift anden gang med en amerikaner, og det var meningen, at jeg skulle lære noget mere engelsk. Men en dag sagde min svigerinde, at det nu snarere var hende, der skulle lære lidt dansk, så vi snakkede dansk en del af tiden. De tog med mig hjem til jul. I 1939 var min broder hjemme igen, og da havde han en bil med.

Så kom jo krisen, hvor det var meget svært at få det hele til at løbe rundt, og I 1935 blev Ravnsbjerg til salg, og så købte vi den, og det var sådan en sjov forestilling, for Jørgensen, ejeren, han var noget for sig. Min far havde Bjøregang som sagfører og Jørgensen havde Zettner Møller. Vi kontaktede Zettner Møller, men Jørgensen måtte ikke få at vide, hvem den evt. køber var, for far var bange for, at hvis han fik det at vide, ville han være for vanskelig at handle med. Nå, vi snakkede frem og tilbage, bød osv., og til sidst var der ikke ret meget imellem os. Så ringede Zettner Møller pludselig op til Bjøregang og sagde: "I må ha' jeres klient væk, for nu kommer Jørgensen, og han vil op og se, hvem køberen er". Så måtte vi jo ud i Bjøregangs pulterkammer...!

Jørgensen ville gerne have udsættelse til dagen efter, men far sagde, at det skulle han ikke have lov til, og jeg tror heller ikke handelen var gået i orden, hvis han havde fået udsættelse, for så

havde han fundet på et eller andet. Da så Jørgensen havde skrevet under, kom vi ud fra pulterkammeret, og han blev jo noget forbavset, men vi fik et udmærket forhold til hinanden, og han blev boende et par måneder på gården, indtil han havde fundet noget andet.

Min far var jo meget, meget forsigtig, og for at det ikke skulle gå helt galt, blev min bror i Amerika skrevet for halvdelen af gården, så han havde lidt hånd i hanke med det hele. Sådan var de gamle bønder, de var meget forsigtige, man kunne jo aldrig vide, hvad sådan nogle knajter kunne finde på, når de nu kunne kalde sig proprietærer, det kaldte Jørgensen sig nemlig. Men sådan gik det altså til med at købe Ravnsbjerg.

Da krigen kom i 1940, var vi lidt betænkelige, for min far havde fået temmelig mange penge udbetalt, da han solgte jorden fra Mosegaarden til Århus Kommune, så min far og jeg købte en gård i Skovby, der hed Skovby Nygaard og ansatte en bestyrer. En dag i toget på vej derud kom jeg ind i kupeen, hvor Karl Jacobsen, ejeren af Stenkildegaard, og fabrikant Kristensen, som havde Viby Træskofabrik, sad. De grinte lidt smørret og fortalte, at de havde været ude at se på en gård, Karl Jacobsen havde jo også fået en del penge udbetalt. Efter en del sludren frem og tilbage besluttede vi i kompagni at købe Borum Østergaard, og den havde vi så til efter krigen. Vi kom vældig godt ud af det sammen, og cyklede jævnligt ud og besøgte bestyreren - det var sådan en frisk tur!

I 1943 kom jeg i sognerådet, hvor jeg var i to perioder og i den sidste periode holdt Jens Juul

op, og så blev Gunnar Clausen sognerådsformand.

Min far havde jo sagt, at Martin skulle have huset "Codan", men så var det, jeg sagde til min far: "Ved du hvad far, det er ikke så godt, kunne du ikke lave det sådan, at Martin boede der gratis i hele sin levetid?". Så sagde min far: "Søren, der er penge nok til jer, a ønsker, han ska' ha' huset". Men nu var det jo sådan, at når Martin fik huset, fik han det som indkomst, og så mistede han sin folkepension. Jeg gik op til Clausen og sagde: "Clausen, det er jo ikke kommunen, far har givet pengene, det er Martin, vi må have lavet sådan en ordning, at Martin får det over en vis årrække, sådan, at han ikke mister sin folkepension". Så sagde Gunnar Clausen, at det skulle de nok se at få ordnet, og selv om det ikke var helt efter reglerne, så sørgede han for, at Martin fik den uden at miste sin folkepension. Det var jo børnene, der fik fordelene - da de solgte huset, fik de pengene, men hvad, det har børnene jo nok også været glade for. Enhver er jo glad for at kunne give sine børn noget.

Da min far holdt op med at køre mælk til Århus, fik Anton Jensen, som boede omme på Vestergårdsvej, mælketuren mod, at han købte mælk hos os. Da vi ikke kunne levere mælk mere på grund af vores store svineavl, blev mælkeruten overtaget af Anker, Martins søn, Anker Mælkemand, som kørte mælk i mange år, og som døde fornylig. Han solgte jo så Codan og flyttede op i Søndervangen. Jeg tror, han nåede at have 40 års jubilæum som mælkemand.

I 1944 døde min far 87 år gammel.

Søren Loft fyldte den 19. maj 1995 90 år og blev i den anledning interviewet af Århus Stiftstidende. I artiklen fortæller Søren Loft, at han stadig driver landbrug på de 20 tønder land, der er tilbage af de oprindelige 90. Han får dog nu hjælp til driften af en bekendt.

Søren Loft har ydet sit store bidrag til ekspansionen i byggeriet, der for alvor tog fart i 1950-60'erne, både som leverandør af jordarealer og som politiker i det daværende sogneråd.

På "Store Ravnsbjerg"s gamle marker ligger nu bl.a. etageboliger, parcelhuskvarterer, kollegier, Korn- og Foderstof Kompagniet og Morgenavisen Jyllands-Postens Bladhus.

Som Viby'er i sjette generation var det også Søren Loft, der i 1940'erne var kraftigt medvirkende til at få nedskrevet Viby sogns historie, "mens der stadig var nogle, der kunne huske Viby fra før århundredskiftet", som han sagde.

Viby lokalhistoriske Forening ville være meget ilde stedt uden dette udførlige tobinds værk, og vil gerne benytte lejligheden til at takke Søren Loft for hans fremsynethed dengang,

Beretning fra Viby lokalhistoriske Forening 1994/95

For at begynde med det, jeg sluttede med i sidste års beretning, så blev vort lille medlemsblad "Nyheder fra Viby lokalhistoriske Forening" godkendt af postvæsenet uden problemer, og vi har til nu (september 1995) på den måde udsendt fire numre til vores medlemmer. Vi orienterer heri om foreningens arrangementer, men søger også at dække andre tiltag af lokalhistorisk observans, f.eks. udstillinger og bogudgivelser.

Herudover har vi i bladet en rubrik, som vi kalder "Siden sidst...". Rubrikken overflødiggør egentlig denne beretning, men på langt sigt vil det nok være årsskriftet, der bliver gemt, ikke de små medlemsblade, så vi fortsætter med at have en beretning i årsskriftet, selv om meget har været bragt i bladet.

Bladet synes at have haft en heldig indflydelse på medlemstallet, som i det sidste år er forøget med ca. 50 nye medlemmer til ca 300 medlemmer.

Det sidste arrangement i 1994 var en præsentation af bogen "Billeder af Vibys historie". Det var bogens forfatter, Palle Lykke, der præsenterede den på et velbesøgt møde med over 90 deltagere d. 7. december. Desværre nåede bogen ikke at blive færdig til arrangementet, så præsentationen blev givet ved hjælp af overheads. Medlemmeme gik dog ikke tomhæn-

dede hjem, da årsskriftet for 1994 blev udleveret.

Generalforsamlingen blev holdt den 1. marts og afsluttedes med at H.C.Yde viste et interessant dias-causeri med titlen "Frederiksbjerg vokser op på gammel Vibyjord".

Generalforsamlinger er ofte ikke de mest velbesøgte arrangementer, men denne var besøgt med ca. 75 deltagere. Knap så mange, men alligevel næsten 60 personer, mødte frem til forårets næste arrangement, hvor Bente Klercke Rasmussen havde hængt udstillingen om "Gårde og landmandsliv i Viby" op. Bente Klercke Rasmussen fortalte om udstillingen, som hun havde indsamlet materiale til, og som er lavet gennem Viby lokalhistoriske Samling.

Siden 1990 har foreningen hvert år haft byvandring både forår og efterår, men i år sprang vi forårsbyvandringen over. Årsagen var dels, at bestyrelsens medlemmer deltog i det praktiske arbejde vedrørende Viby lokalhistoriske Samlings udstilling "Besættelse og Befrielse" og "Viby kommune ca. 1930-1970" i week-enden 22.-23. april, og dels at foreningen var medarrangør af en "Fest for friheden", der blev holdt den 4. maj på en ualmindelig smuk maj-aften med bl.a. et imponerende fakkeltog.

Efterårets byvandring blev holdt d. 26. august

i Terp. Det var i Terp, at foreningens første byvandring blev holdt i 1989, men efter seks år mente vi, at vi godt igen kunne have en vandring i Vibys måske mest spændende bydel. Tilslutningen på ca. 75 deltagere bekræftede denne opfattelse. Vandringen blev ledet af Samlingens leder Ejlif Salomonsen.

Jeg vil slutte med at takke alle, der har støttet foreningen og det lokalhistoriske arbejde i Viby. Også tak til Sognegården, hvor alle de indendørs arrangementer er blevet holdt.

Tove Glud Rasmussen

Ejlif Salomonsen fortæller på byvandringen i Terp, 26. august 1995.

Der studeres skolebilleder på udstillingen i Rosenvangskolen den 23. og 24. september 1995. Siddende Gudrun Østbye og stående fra venstre: Dagmar Mikkelsen, Solveig Blach Petersen, Ulla Blach Andreasen, Ingerda Andersen og Ellen Rodkjær.

Viby lokalhistoriske Samlings årsberetning 1994

Der blev i årets løb modtaget 50 afleveringer, som omfattede dels arkivalier, 60 bind og 12 pakker, og dels billeder, 100 stk., et fotoalbum og dias. Endvidere 27 film, bøger, småtryk og foreningsblade m.m., tre kort, 11 tegninger, en plakat og to malerier.

Udstillingen "Viby Gårde", bestående af 15 plancher, blev færdiggjort. Bente Klerche Rasmussen havde i forbindelse med arbejdet med udstillingen samlet et omfattende materiale bestående af afskrifter m.m. vedrørende gårdene, som også er modtaget. Verner Dalsgaard ydede et stort, frivilligt arbejde ved fremstillingen af udstillingen, som en ekstra bevilling gjorde mulig. Arkæolog Karen Margrethe Bräuner har som langtidsledig arbejdet med registrering i samlingen i seks måneder.

Samlingens medarbejdere arrangerede i lighed med tidligere en to-dages udstilling på Rosenvangskolen i forbindelse med dennes sensommermarked omfattende materiale og billeder fra skoledistriktet.

Der er holdt lysbilledforedrag på Søholm og Borgvold lokalcentre samt på Bøgholt i forbindelse med en byvandring i Viby kommunes yderdistrikter, arrangeret af den lokalhistoriske forening.

Jeg har skrevet en artikel i Søndervangskolens

jubilæumsskrift i anledning af 25 års jubilæet og fire artikler til Viby sogns Kirke-blad.

Vi har haft 52 gæster i samlingen, hvor 4-5 medarbejdere har arbejdet i ca. 250 timer.

Fast åbningstid er mandag Kl. 15.30-17.30.

Ejlif Salomonsen

Indholdsfortegnelse over tidligere årgange af årsskriftet

1990

- Thøger Rasmussen:* Lidt om Viby-forhold omkring 1906.
Bent Keblovszki: Byggeforeningen "Fremtiden".
Bent Keblovszki: Spredte træk fra Gl. Kongsvang.
Ejlif Salomonsen: Om familien Borchmann og gartnerierne på Lillevej.

1991

- Hanne Marie Rud:* Om kvindeegen og min oldemors erindringer.
Jens Juul: 50 år som beboer i Rosenvang.
Knud Juul: Erindringer fra min drengetid i Rosenvang.
Bjarne Merlit: Fra hjulspor til villavej - om Vegavej.
Ejlif Salomonsen: Viby Telefoncentral og dens første abonnenter.

1992

- Tove Glud Rasmussen:* Lærerinde Anna Sørensen.
Jens Juul: Man kan stadig finde bindingsværkshuse på Enghavevej.
Kathrine Jensen: Kathrine Jensen fortæller om sit liv i Viby.
Ejlif Salomonsen: En bondeslægt i Viby..
Vagner Nielsen: Kirkevej i 1920'erne.

1993

- Aage Bruun Jespersen:* "Billeder" fra min barndom i Viby.
Tove Glud Rasmussen: Historien om et billede.
Jens Juul: Hvornår bliver vi gamle?
Carl Bendixen: Fælleseje.
Carl Bendixen: Saga om et hus i "Fælleseje".
Jytte Kristensen: Et havehus på Junovej.
Ejlif Salomonsen: Flagallé på Kongevejen.

1994

- Bernadette Keblovszki:* Erindringer fra Kongsvang.
Tove Glud Rasmussen: Sichar i Viby - Nordens første kvindehjem.
Vagner Nielsen: Barndomserindringer fra Viby.
Bente Klercke Rasmussen: 4000 læs sten.
Valdemar Petersen: Et kapitel otte hus.
Tove Glud Rasmussen: Gartner M. Jensen, Skovdal.

